Poštni urad 9021 Celovec — Verlagspostamt 9021 Klagenfurt Izhaja v Celovcu — Erscheinungsort Klagenfurt Posamezni izvod 1.50 šil., mesečna naročnina 5 šilingov P. b. b.

SLOVENSKI vestnik

Letnik XXIV. Celovec, petek, 31. oktober 1969 Štev. 43 (1427)

Ob tednu varčevanja 1969

Redko kdaj je bilo v širokem svetu toliko govora o denarju in njegovi vrednosti kot v letošnjem letu. Angleški funt, ameriški dolar, francoski frank in nemška marka so polnili stolpce listov in vznemirjali živce borznih špekulantov prav tako kakor mirno spanje onih, ki skromnim prihrankom zaupajo možnost zavarovanja vsaj malo brezskrbnejše bodočnosti. Nič manj si niso belili svojih glav o vprašanjih vrednosti, stabilnosti in kritju denarja vlade in politiki. Denar pač odloča o razdelitvi sadov dela, pri posameznem državljanu in za cele narode. V tem smislu je slej ko prej sveta vladar.

Iz teh razmišljanj in skrbi nihče ni izvzet. Prepletenost gospodarske izmenjave, vedno intenzivnejša mednarodna delitev dela, naraščajoče reke vse meje prehajajočih turistov in delovne sile povzročajo neločljivo povezanost gospodarskih in denarnih vprašanj v svetu. Povišanje vrednosti nemške marke bi moralo še povečati dotok gostov iz te dežele v naše kraje, pa tudi v druge in oddaljene pokrajine, ki nam bodo s tem še resnejša konkurenca. Tuji delavci bodo v Nemčiji še več zaslužili, zato jih bo v Avstriji verjetno težje privabiti in bo domači delovni človek spet bolj čislan, morda tudi dražji. Podražili se bodo iz Nemčije uvoženi stroji in neredke druge potrebščine, ki smo jih od tam uvažali... Nekaj dobrega, nekaj manj prijetnega, prizadeti bomo, čeprav gre le za tuj denar.

Domači šiling ostane v vrednosti nespremenjen. V tem sta si trenutno edina vlada in opozicija. Splošno je priznano, da je naša valuta čvrsta, saj je pokrita z 78 %. Tudi zaupanje vanjo je trdno, kar dokazuje dejstvo, da ima v povprečju vsak Avstrijec vsaj eno hranilno vlogo, skupno pa kar nad 100 milijard naloženih prihrankov. To je solidna baza zaupanja v nemoten gospodarski razvoj. Na ta fundament je sedanji finančni minister nagrmadil kar nad sto milijard izdatkov državnega proračuna za leto 1970. Kljub temu upa na samo osem milijard primanjkljaja za njihovo pokritje.

Tudi tukaj nismo izvzeti. Posamezni in kot celota bomo koroški Slovenci brez izjeme doprinašali k proračunskemu pokritju z delom, davki in žrtvami. Zato nas hudo zadene ugotovitev, da med postavkami proračuna zvezne republike, ki ji po ustavi in mednarodnih pogodbah gre skrb za narodne manjšine, tudi za leto 1970 — kot doslej — ni najti posebne za pokritje izdatkov za kulturne in gospodarske potrebe naše narodnostne skupnosti. Prav nič drugače ne izgleda v dosedanjih proračunih Koroške, čeprav je že letošnji presegal milijardo šilingov izdatkov! Dejali bodo spet, da ne delajo razlike, da nočejo ustvarjati geta...

Kdor hrani, misli na jutri. Kdor hrani, zaupa skupnosti. Kdor torej misli na bodočnost, mora hraniti; kdor hoče bodočnost skupnosti, jo mora zavarovati z zbranimi prihranki.

Ko drugi grabijo vse dalje, širje: Ali ni naravna misel združenja razbitih posameznikov in razkropljenih skupin v močnejšo skupnost! Ali ne bi pregledali, koliko naših ljudi je udeleženih na povprečju prihrankov in kako smo tudi na tem področju zavarovanja našega obstoja prikrajšani! Ali ne bi poskrbeli, da vsak koroški Slovenec hrani za sebe in jača skupnost, ki omogoča samopomoč.

Ni samo ubog, kdor nič nima. Revež ostane tudi tisti, ki sproti vse ali celo več porabi, kot ima. Zato je vrednost in učinkovitost varčevanja tako odločilna: Kdor varčuje, ohranja in množi; za sebe in našo prikrajšano skupnost. Skrb za oboje pa je naša skupna dolžnost.

Dr. Mirt Zwitter

Skupna seja

OBEH OSREDNJIH ORGANIZACIJ

CELOVEC. — V smislu dosedanjega sodelovanja v koordinacijskem odboru sta se dne 24. oktobra 1969 v Celovcu sestala odbora Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in Narodnega sveta koroških Slovencev.

Po temeljiti presoji trenutnega narodnostnega položaja so odborniki razpravljali o nekaterih odprtih vprašanjih koroške slovenske skupnosti.

Ameriško-sovjetska pogajanja

naj bi dala pečat mednarodnemu vzdušju

V Helsinkih se bodo 17. novembra sestali predstavniki Amerike in Sovjetske zveze, da bi se pogovorili o vprašanjih v zvezi s pogajanji obeh držav o prenehanju atomskega oboroževalnega tekmovanja. To naj bi bil po uradni verziji nekak uvodni sestanek, kateremu pa bi pozneje sledila prava pogajanja, za katera kot kraj konference pogosto omenjajo tudi Dunaj.

Sklep obeh velikih sil, da se končno le vsedeta za skupno mizo in razpravljata o možnostih za prenehanje čedalje nevarnejše oboroževalne tekme, je v svetu sprožil val odobravanja. Pri tem bi bilo seveda naivno misliti, da je za odločitev obeh držav bila merodajna le zaskrbljenost za bodočo usodo človeštva; vsaj v enaki meri so odločali tudi ozki in sebični interesi, kajti nadaljnja tekma v atomskem oboroževanju bi od velesil zahtevala vedno večja sredstva, ki bi jih v nedogled ne ena ne druga vlada ne mogla več zagovarjati pred svojim ljudstvom.

Ravno pritisk lastnih narodov in mednarodne javnosti je namreč tista sila, ki čedalje močneje vpliva na odločitev državnikov. V konkretnem primeru tudi Moskva in Washington prihajata do spoznanja, da se ne bosta mogla brez konca in kraja igrati z nadaljnjim obstojem vsega človeštva. Predvideni začetek pogajanj v Helsinkih zato ocenjujejo kot uvod v zelo resna pogajanja, ki bi utegnila dati dolgoročnejši pečat tudi mednarodnemu vzdušju.

Resno svarilo človeštvu

ob dnevu Združenih narodov

Glavni tajnik Organizacije združenih narodov U Tant je ob nedavnem dnevu OZN naslovil na človeštvo poslanico, v kateri opozarja na današnji položaj v svetu ter resno svari pred kratkovidnostjo, s katero človeštvo naravnost drvi v katastrofo.

U Tant v svoji poslanici ugotavlja, da je organizirana mednarodna skupnost v zadnjih 24 letih sicer opravila obsežno delo ter rešila številne politične, gospodarske, družbene in humanitarne probleme, vendar je še daleč od tega, da uresniči cilje, ki si jih je OZN zastavila ob ustanovitvi — mir, blagostanje in socialna pravičnost, skratka življenje, ki bi ga bilo vredno živeti. Nato govori U Tant o današnjem položaju v svetu ter omenja zla, ki tarejo človeštvo: vojne, oboroževalna tekma, kršenje človekovih pravic, lakota, revščina in bolezni, zaostalost in pomanjkanje ter vse večje onesnaženje okolja, v katerem mora živeti vse več prebivalstva sveta.

Glavni tajnik OZN potem naglaša slabo voljo vlad, ki so, kljub svečanim obvezam, čedalje bolj gluhe za pozive mednarodne skupnosti. Zato poziva vse državljane sveta, naj pripomorejo k spremembi sedanjega nevarnega razvoja v svetu ter naj preprečijo, da bi se svet še naprej pomikal proti katastrofi, ki mu vedno bolj grozi. Pri tem U Tant poudarja, da so vsi ljudje, brez razlik narodnostne pripadnosti ali družbenega izvora, člani iste družine in deležni iste usode.

Bojim se, pravi U Tant na koncu svoje poslanice, da smo pogosto neverjetno kratkovidni in sebični, samozadovoljni in brezbrižni, kadar se je treba spopasti z velikimi preizkušnjami, ki naletimo nanje. Ravno zaradi tega pa je huda in moreča zaskrbljenost, zaradi katere je pred 24 leti prišlo do ustanovitve OZN, dandanes še bolj utemeljena kot tedaj.

Resno opozorilo človeštvu pa so objavili tudi na zborovanju Nobelovih nagrajencev v Stockholmu, kjer se je zbralo 43 najuglednejših znanstvenikov iz vseh delov sveta. Razpravljali so o vprašanju, kakšne so možnosti človeštva, da preživi današnje zmedeno stanje. Opozorili so svet na alarmantne probleme, ki grozijo človeštvu ter pozvali vse vlade in znanstvenike, naj odpravijo ozke nacionalne sisteme znanstvenega ocenjevanja, povečajo sodelovanje v svetovnih okvirih in si prizadevajo za pravičnejšo razdelitev svetovnih bogastev.

Termini volitev

za prihodnje leto

Prihodnje leto bomo poleg državnozborskih volitev, ki so predvidene za 1. marec 1970, na Koroškem volili tudi nov deželni zbor, poleg tega pa še nove občinske odbore.

Okoli volitev v prihodnjem letu so se v zadnjem času pletli razgovori med posameznimi strankami. SPÖ je na zasedanju svojega deželnega vodstva sklenila, da bo kot termin za deželnozborske volitve predlagala 22. februar, za občinske volitve pa 26. april. Proti temu je ÖVP nastopila s protipredlogom, naj bi bile deželnozborske volitve izvedene skupaj z državnozborskimi volitvami, medtem ko bi bila FPÖ bolj naklonjena združitvi deželnozborskih in občinskih volitev.

Na zadnji seji so socialistični poslanci vložili predlog za predčasni razpust deželnega zbora, dokončni termin za deželnozborske volitve pa bo določila deželna vlada.

V Banjaluki so se zamajala tla

Banjaluka, za Sarajevom najbolj živahno mesto jugoslovanske republike Bosne in Hercegovine, je bilo v ponedeljek tega tedna prizorišče katastrofalnega potresa, ki je zahteval po dosedanjih ugotovitvah okoli 10 človeških življenj ter več sto ranjenih, medtem ko ogromne materialne škode sploh še ni mogoče oceniti. Poročajo, da je 60 do 70 odstotkov hiš porušenih ali močno poškodovanih in kakih 40 tisoč ljudi je ostalo brez strehe. Najbolj prizadeto je bilo središče mesta, kjer je od prejšnjih lepih zgradb ostal samo še kup opek in razpokanega zidovja.

Prve potresne sunke so v Banjaluki občutili že v nedeljo popoldne. Že takrat je nastala večja škoda v delu mesta in v okoliških vaseh. Tekom noči so se tla še večkrat zamajala, nato se je zemlja umirila, kakor da bi se hotela pripraviti za poslednji uničujoči sunek. O tem katastrofalnem trenutku — v ponedeljek ob 9.12 uri — poroča očividec:

„Peljali smo se na ogled mesta in pot nas je vodila mimo znamenite džamije Feredija in muzeja Krajine proti Trgu 1. maja. Tamkaj, nedaleč od mostu prek Vrbasa, stoji dom študentov. Hudo je bil poškodovan že včeraj, študentje so se morali izseliti. Le nekaj najbolj neučakanih je hotelo po vsej sili zjutraj v dom po svojo prtljago. Oskrbnik, Čika Paja ga imenujejo, jim je pot odsvetoval, vendar je naposled skupaj z njim le vstopila skupina mladeničev, ki naj bi poskrbela tudi za opremo prijateljev. Prav tisti hip se je naš avto ustavil na zelenici nasproti doma. In tedaj...

Kot otrok sem si predstavljal konec sveta približno tako, kot se je zgodilo v tistih trenutkih. Zamolklo grmenje je prihajalo iz notranjosti zemlje, skorja je začela svoj divji ples, tako da smo imeli občutek, da stojimo na palubi ladje, ki pluje sredi orkana. Hip na to pa se je začel dom študentov pred našimi očmi in nekdanjimi stanovalci podirati, kot da bi bil sestavljen iz vžigaličnih škatlic in ne opeke, betona in železa.

Potem pa se je Banjaluka zavila v oblak gostega prahu, iznad katerega so krožili golobje in s presunljivim vriščem oznanjali gorje, ki ga je narava vnovič prizadejala ljudem.

Vsi, ki smo se zjutraj znašli na banjaluških cestah, smo onemeli nad strahoto, ki se nam je počasi prikazovala izza prašne zavese. Še nekaj trenutkov pred tem so se pred nami bohotili moderno krojeni stanovanjski bloki s številnimi balkoni in bleščečimi pročelji. Zdaj, po tem usodnem trenutku ob 9.12, so bili bolj podobni razpadajočim srednjeveškim gradovom, kot pa bivališčem človeka današnjega časa. Povsod krik, stok ranjenih, na obrazih mimoidočih strah pred resničnostjo..."

Ta resničnost v Banjaluki je res strašna. Toda današnji človek je že tako daleč, da tudi v trenutku najhujše tragedije najde korak z bodočnostjo. To se kaže zelo prepričljivo tudi v Banjaluki.

Nad porušenimi zgradbami se še ni polegel prah, ko se je začela celo mesto obsegajoča reševalna akcija. Iz vseh jugoslovanskih republik so se v Banjaluko napotile reševalne ekipe, na kraj katastrofalnega potresa so prihiteli najvišji državni predstavniki s predsednikom Titom na čelu, da si sami ustvarijo sliko in usmerijo bodoče akcije solidarnosti, s katerimi hočejo jugoslovanski narodi bratsko pomagati težko prizadetemu prebivalstvu. Pa tudi mednarodna solidarnost se znova demonstrira, kajti iz vseh delov sveta je slišati, da hočejo pomagati žrtvam banjaluškega potresa. Med prvimi izven Jugoslavije so bili nedvomno prebivalci občine Jennersdorf na Gradiščanskem, ki so dolgoletne kulturne stike med obema občinama potrdili zdaj še s tem, da so v Banjaluko takoj odpremili prvi transport z živili in oblekami.

Potres v Banjaluki je povzročil ogromno škodo in zahteval tudi precejšnje človeške žrtve. Toda te žrtve bi bile lahko še mnogo večje, če ne bi bilo prebivalstvo pravočasno opozorjeno na nevarnost, ki mu je grozila v ponedeljek. Dobre tri ure pred silovitim potresnim sunkom, ki je zamajal vso Banjaluko, je namreč vodja astronomsko-geofizikalnega observatorija na Golovcu inž. Vlado Ribarič telefonično opozoril podpredsednika banjaluške mestne skupščine, da utegne priti v ponedeljek do naknadnih potresnih sunkov, kar se je potem tudi res zgodilo v vsem katastrofalnem obsegu. Vendar pa so bili prebivalci pravočasno opozorjeni in so v veliki večini preživeli usodepolne trenutke na prostem in tako nedvomno ušli še mnogo večji katastrofi.

DRŽAVNI PRORAČUN ZA LETO 1970:

Kljub konjunkturi zadolženost narašča

Osnutek državnega proračuna za leto 1970 ima bistvene značilnosti. Prvič v zgodovini Avstrije predvideni izdatki presegajo 100 milijard šilingov, primanjkljaj v višini 8,9 milijarde šilingov pa je večji kot je bil kdajkoli prej. Pri tem bo zadolženost države narasla na 13,7 odstotka bruto-socialnega produkta. Vsak sedmi šiling, ki ga bo prihodnje leto prebivalstvo s svojim delom ustvarilo, bosta finančni minister in vlada dolgovala upnikom na kapitalnem trgu.

Ko je zvezni minister za finance prof. dr. Koren v torek minulega tedna parlamentu predložil državni proračun v razpravo, je kljub poldrugournemu spretnemu govoru požel le malo priznanja, sprožil pa je takojšen val kritike. Le-ta se je na eni strani nanašala na način priprave osnutka proračuna. Priprava je bila namreč tako tainstvena kot nikoli. Nihče ni izvedel, kaj so posamezni resorni ministri iz proračuna zahtevali in kaj jim je bil finančni minister pripravljen dati. Celo državni poslanci so dobili osnutek v roke šele tik pred govorom finančnega ministra.

To zadržanje vlade nasproti parlamentu, kateremu je končno odgovorna, je nenavadno. Nenavadno tembolj, ker gre pri proračunu za leto 1970 končno za proračun, ki ga bo morala verjetno realizirati druga vlada kot je sedanja. Spričo malenkostne razlike pri državnozborskih volitvah 1966 in tendenc, ki so postale očitne pri navmesnih deželnozborskih volitvah, se namreč prav lahko zgodi, da bo samovlado ÖVP zamenjala docela drugačna vladna garnitura. In tej garnituri hoče ÖVP drzno vsiliti svoj proračun.

Na drugi strani pa je kritika, ki jo je s svojim govorom izzval minister Koren, vsebovala očitke, da osnutek proračuna ni realen in da je prikrojen tako, da bi služil ÖVP pri predvolilni borbi. Na strani dohodkov je bil minister preko mere optimističen, pri izdatkih pa je prešel marsikaj, za kar je že sedaj očitno, da se mu ne bo mogoče izogniti. Zato primanjkljaj ne bo ostal pri 8,9 milijarde šilingov, marveč je že sedaj precej gotovo, da se bo verjetno gibal med 10 in 11 milijardami šilingov. Osnutek proračuna torej ni verodostojen.

Iz vsebine osnutka je po govoru finančnega ministra mogoče povzeti, da se bodo državni izdatki prihodnje leto gibali pri 101,2 milijarde šilingov, s čemer bodo za 7,8 odstotka višji od letošnjega proračuna. Temu nasproti se bodo dohodki povečali sicer za 7,9 odstotka, vendar bodo znašali kvečjemu 92,3 milijarde šilingov. Da bi bila ta primerjava kljub temu bolj dopadljiva, je minister še dodal, da bo po njegovem socialni produkt prihodnje leto porasel za 8 odstotkov.

V podrobnem vsebuje osnutek proračuna marsikaj, kar na prvi pogled dopada. Izdatki za šolstvo bodo prihodnje leto narasli za 20 odstotkov, za gradnjo nižjih, srednjih in višjih šol bo na razpolago 1042 milijonov šilingov. Prispevki države za raziskovanje se bodo povečali za 16 odstotkov, za socialno skrbstvo pa celo za 70 odstotkov. Kmetijstvo bo z 2065 milijoni dobilo 131 milijonov šilingov več kot letos, sredstva za pospeševanje obrti pa se bodo od letošnjih 50 milijonov povečala kar na 118 milijonov. Končno hoče sedanja vlada po proračunu investirati 18,4 milijarde šilingov, kar je za okroglo 10 odstotkov več kot lani.

Tako daleč je proračun v svojem osnutku v redu, vsaj za ÖVP. Manj v redu pa je to, da se navzlic edinstveno ugodni gospodarski konjunkturi obseg državnih dolgov ne bo zmanjšal. Primanjkljaj 8,9 milijarde šilingov ni le posledica potrebe odplačila državnih in proračunskih dolgov zadnjih let. Finančni minister je moral priznati, da se bodo ti dolgovi prihodnje leto znova povečali za 4 milijarde šilingov, drugače proračun po predloženem osnutku ne bo mogel biti realiziran. Nadaljnja zadolžitev Avstrije pa je tem manj razumljiva, ker je finančni minister v svojem govoru pred parlamentom sam poudaril, da je Avstrija v zadnjih letih doživljala gospodarsko rast kot redkokatera dežela. Po njegovem je med 1965 in 1969 prišlo v Avstriji do gospodarske rasti v obsegu 18,5 odstotka in je množični dohodek realno narasel za 24 odstotkov, medtem ko se je obseg investicij povečal za 11 odstotkov.

Vsebina osnutka državnega proračuna torej daje dovolj netiva za debato, ki se bo v prihodnjih tednih razvijala v dunajskem parlamentu. Da se bosta opozicijski stranki tega netiva izdatno poslužili, sta pokazali že pri govoru finančnega ministra v torek minulega tedna.

Nemška marka
se je podražila

Med prvimi ukrepi, ki jih je sprejela nova zahodnonemška vlada, je že dalj časa pričakovani sklep po zvišanju vrednosti zahodnonemške marke, in sicer za 8,5 odstotka.

Revalvacija marke je sprožila živahne komentarje po vsem svetu. V mnogih deželah, tako tudi pri nas v Avstriji, so v pristojnih krogih razpravljali o posledicah tega ukrepa in med drugim ugibali tudi o možnostih, da bi se zvišala tudi vrednost nekaterih drugih valut, med drugim tudi avstrijskega šilinga.

Na Dunaju so prišli končno do sklepa, da šiling ne bo revalviran, marveč si bo Avstrija prizadevala v polnem obsegu izrabiti vse druge možnosti, s kreditnimi in carinskimi ukrepi pa bo skušala nevtralizirati nekatere negativne učinke. Vendar nihče ne prikriva dejstva, da bo ravno v naši državi prišlo v tej zvezi do občutnih podražitev, kajti avstrijska zunanja trgovina je zaradi tradicionalne enostranske politike zelo močno povezana z Zahodno Nemčijo in bo torej Avstrija v vsej teži občutila posledice sedanjega zvišanja vrednosti nemške marke in s tem povezane podražitve nemškega blaga.

V splošnem pa v mednarodnih bančnih in gospodarskih krogih poudarjajo zadovoljstvo z ukrepom v Bonnu, ker je s tem minila vznemirljiva negotovost, ki je zadnje tedne vladala na denarnem tržišču.

Ne konkurenca, marveč sodelovanje
Posvetovanje štirih sosednih dežel o turizmu

Kakor smo poročali že v zadnji številki, so se predstavniki Koroške, Slovenije, Hrvaške in Furlanije-Julijske krajine ob koncu prejšnjega tedna sestali na skupnem posvetovanju, kjer so razpravljali o potrebah in možnostih medsebojnega izpopolnjevanja in sodelovanja na področju turizma. Razgovori, ki so potekali v vzdušju razumevanja, so pokazali vrsto skupnih problemov, katerim hočejo v bodoče posvečati mnogo več pozornosti v duhu spoznanja, da med sosednimi deželami ne sme prevladovati miselnost konkurenčnega boja, marveč je treba utirati poti čim tesnejšemu medsebojnemu sodelovanju.

Med konkretne zaključke tega posvetovanja sodi tudi sklep o ustanovitvi posebne komisije, v kateri bo imela vsaka od štirih dežel po štiri zastopnike. Ta komisija naj bi se sestala dvakrat na leto, njene naloge pa bi bile: koordinacija ukrepov za razvoj turizma na področju Alpe-Jadran, izmenjava važnih podatkov na primer o prometnih razmerah, o regionalnem načrtovanju in podobnem, zbiranje statističnih podatkov ter nadzorovanje glede ponudbe in povpraševanja na področju turizma, skupna turistična propaganda, izdajanje posebne revije v štirih jezikih, skupne prireditve in razne druge oblike sodelovanja.

Zastopniki štirih dežel so na svojem posvetovanju, kjer so bile objavljene tudi impozantne številke o razvoju turizma, vedno spet poudarjali pripravljenost na sodelovanje, ki je najboljša pot k mirnemu in prijateljskemu sožitju med narodi.

Razvoj kmetijstva v Vojvodini

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Toda očarljivost Fruške gore in njenega turističnega bisera Iriškega Venaca z velikim spomenikom borcem NOB je kmalu spet zamenjala ravnina Vojvodine, ki smo jo zagledali, ko je avtobus jemal ovinke vzhodne strani Fruške gore ter se naglo spuščal proti Donavi in Novemu Sadu, gospodarskemu središču Vojvodine in sedežu drugega največjega kmetijskega sejma v Evropi.

Vojvodina je pokrajina, ki v Evropi skoraj nima primere. Razprostrta med Donavo ter madžarsko in romunsko mejo, je podobna ogromni mizi, ki jo deli le reka Tisa. Po svojem obsegu je z 21.500 km² trikrat večja od Koroške. Od te ogromne površine je v kmetijski rabi 1,670.000 ha, in sicer je to najrodovitnejši svet Jugoslavije, verjetno pa tudi Evrope. To je bila Vojvodina v preteklosti in danes je še veliko bolj.

Na jugoslovanski proizvodnji žita je bila Vojvodina okoli leta 1960 udeležena s 35 odstotki, na proizvodnji koruze s 34 odstotki, sladkorne pese s 65 odstotki in na proizvodnji oljaric z 58 odst. Kmetijska proizvodnja je tedaj dala 40 odstotkov skupnega donosa Vojvodine in 16 odstotkov jugoslovanskega narodnega dohodka.

Sedaj daje Vojvodina še mnogo več. Medtem je bil namreč v veliki meri rešen problem vlage v zemlji oz. oskrbe rastlin z vodo. Ta problem je bil dvojni. Prvič je obstajal v tem, da se padavine v Vojvodini gibljejo med 450 do največ 836 mm na leto; od teh padavin odpade vendar na čas vegetacije v povprečju komaj 258 mm, torej pade v času od maja do avgusta absolutno premalo dežja. Drugi problem pa so bile v preteklosti poplave, ki so se ponavljale, čim je v srednji Evropi prišlo do večjih padavin; tedaj sta Donava in Tisa prestopili bregove in se razlili po planjavah Vojvodine; nekajkrat sta preplavili več kot polovico njene površine.

Ta problema Vojvodine sta bila medtem že v veliki meri rešena. Leta 1957 je jugoslovanski parlament sprejel zakon o obsežnem projektu za izgradnjo hidrosistema Donava-Tisa-Donava. Ta sistem obstaja iz omrežja večjih in manjših kanalov v skupni dolžini 573 kilometrov. Pri gradnji teh kanalov je bilo treba izkopati 128 milijonov kubičnih metrov zemlje, torej za desetine milijonov več kot svojčas pri gradnji Sueškega prekopa.

Sistem kanalov varuje na eni strani 760.000 ha zemljišč pred poplavami, po drugi strani pa omogoča namakanje najmanj 520.000 ha. Površina zemljišč, ki jih v Vojvodini lahko namakajo, je za okroglo 20 odstotkov večja od celotne površine, ki jo imamo na Koroškem v kmetijski rabi. Toda ta sistem ni rešil le problema zaščite Vojvodine pred poplavami oz. zvišanja vlage v zemlji, marveč je hkrati v veliki meri prispeval k ureditvi problema transporta kmetijskih pridelkov do tržnih središč in do predelovalne industrije. Dobrih 500 kilometrov kanalov je namreč takih, da po njih lahko plovejo tovorne ladje.

S tem melioracijskim ukrepom se je proizvodnja poljščin v Vojvodini povečala za 420.000 vagonov, to se pravi, da se je več kot podvojila. Hkrati se je že močno povečalo tudi število živine. Po nekaterih predelih redijo zdaj po šest- do osemkrat toliko goved kot pred desetimi leti. V ilustracijo le še to: hektarski donosi pšenice so narasli na 60 q, donosi koruze na 70 q, donosi sladkorne pese pa na 600 stotov.

Kakšno je torej kmetijstvo v Vojvodini, ki je od narave in od razvoja tehnike tako bogato obdarjena? Odgovor na to vprašanje je deloma dal že zgornji opis pokrajine same, podrobneje pa ga bo dal prikaz dveh kombinatov, ki smo jih imeli priložnost bliže spoznati.

Prvi je bil Agrokombinat Subotica v Verušiču. Nastal je leta 1964 z združitvijo dveh državnih posestev. Kombinat upravlja delavski svet, ima 700 zaposlenih, gospodari na površini 10.000 ha. Vrednost njegove letne proizvodnje se giblje pri 80 do 90 milijonih dinarjev (160 do 180 milijonov šilingov), medtem ko znaša čisti dobiček 6 do 8 milijonov šilingov.

To proizvodno vrednost in čisti dobiček ustvari kombinat s pšenico (na površini 4500 ha), koruzo (1800 ha), sončnicami (1600 hektarjev) ter s senom, lucerno in silokoruzo, ki jih prideluje na preostali površini, da prekrmi svojo govejo čredo. Hektarski donosi — tako nam je bilo povedano — se pri pšenici v povprečju te ogromne površine gibljejo letos pri 50 q, pri koruzi pri 70 q suhega zrnja in pri sončnicah pri 30 q zrnja. Letos je kombinat torej pridelal 2250 vagonov pšenice, 1260 vagonov koruze in 4800 vagonov sončnic. Za sušenje, skladiščenje in mletje ima kombinat skupaj z drugimi kombinati in zadrugami skladišča in mline v Subotici.

(Konec prihodnjič)

PO ŠIROKEM SVETU

HELSINKI. — Amerika in Sovjetska zveza sta se sporazumeli, da bosta 17. novembra začeli v Helsinkih razgovore o nadzorstvu atomskega strateškega orožja. Čeprav naj bi pri teh pogovorih šlo le za eno konkretno vprašanje, v političnih krogih prevladuje mnenje, da bo sestanek v Helsinkih uvod v zelo resna pogajanja velikih sil, ki bi utegnil dati dolgoročnejši pečat ne samo dvostranskim odnosom med Ameriko in Sovjetsko zvezo, marveč tudi mednarodnemu vzdušju sploh. V tem smislu so odločitev Washingtona in Moskve pozdravili širom po svetu.

BUDIMPEŠTA. — Predsednik finske vlade Mauno Koivisto je med svojim bivanjem v Budimpešti izjavil, da je doslej že 22 držav pozitivno odgovorilo na finsko pobudo za sklicanje evropske konference o varnosti. Izrazil je upanje, da bodo v kratkem prispeli odgovori tudi še drugih evropskih držav in da bo potem mogoče že začeti s pripravami za konferenco.

BONN. — V torek je novi zahodnonemški kancler Willy Brandt v novoizvoljenem parlamentu podal vladno izjavo, v kateri je zavzel stališče k najvažnejšim notranje- in zunanjepolitičnim vprašanjem, ki jim hoče njegova vlada posvetiti pozornost. Glede zunanje politike se nova vlada od prejšnje bistveno razlikuje vsaj v dveh vprašanjih — v vprašanju odnosa do Vzh. Nemčije in v vprašanju pristopa k sporazumu o prepovedi širjenja jedrskega orožja. Brandt priznava obstoj dveh nemških držav, ki pa se medsebojno ne moreta smatrati za tuji državi, zato tudi ne pride v poštev diplomatsko priznanje Vzhodne Nemčije. Po drugi strani pa bo nova bonska vlada podpisala sporazum o prepovedi širjenja jedrskega orožja, kar naj bi ji „olajšalo“ odnose s tujino, mišljene so pri tem predvsem vzhodne dežele, ki so Zahodni Nemčiji doslej očitale, da stremi po atomskem orožju.

MOSKVA. — Med obiskom najvišjih češkoslovaških predstavnikov v Sovjetski zvezi so med obema državama dosegli soglasje v vseh važnih vprašanjih. Celo glede zasedbe Češkoslovaške po silah varšavskega pakta je bilo ugotovljeno, da je bilo to „dejanje „mednarodne pomoči socialističnih bratskih držav za rešitev socialističnih pridobitev“, obramba zahodne meje Češkoslovaške pa je „splošna zadeva socialističnih držav“. S sovjetske strani je bila sedanjemu vodstvu na Češkoslovaškem zagotovljena popolna podpora, prihodnje leto pa bosta Sovjetska zveza in Češkoslovaška podpisali nov sporazum o prijateljstvu in medsebojni pomoči.

PARIZ. — Sovjetski astronavt Pavel Popovič je na povabilo francosko-sovjetskega združenja obiskal Francijo. V Romainvillu blizu Pariza je ob tej priložnosti slovesno odprl „mesto Jurija Gagarina“, to je naselje s kakimi 800 hišami, ki je prejelo zdaj ime po prvem vesoljcu na svetu.

NEW YORK. — Neka anketa, ki je bila izvedena po naročilu ameriške revije „Time“, je pokazala, da zdaj že štiri petine ameriškega prebivalstva obsojajo „umazano vojno“ v Vietnamu. Skoraj polovica ameriških prebivalcev pa bi umik ameriških čet iz Južnega Vietnama odobravala tudi tedaj, če bi to imelo za posledico padec sedanjega režima v Saigonu.

STOCKHOLM. — Predsednik sovjetske akademije znanosti prof. Mstislav Keldiš je izjavil, da Sovjetska zveza za sedaj ne namerava pošiljati ljudi na Luno, namesto tega pa si bodo sovjetski znanstveniki prizadevali sestaviti vesoljske postaje s človeško posadko. Nadalje je prof. Keldiš izrazil mnenje, da se bo pri nadaljnjem raziskovanju vesolja okrepilo sodelovanje med Sovjetsko zvezo in Ameriko, tako da ni izključevati možnosti, da bi nekoč sovjetski in ameriški vesoljci poleteli v vesolje skupaj v eni ladji.

LJUBLJANA. — Ob avstrijskem državnem prazniku je avstrijski generalni konzul v Ljubljani dr. Heinrich Riesenfeld priredil sprejem, katerega so se udeležili visoki predstavniki političnega in družbenega življenja Slovenije. Poseben sprejem pa je bil namenjen avstrijskim državljanom, ki žive v Sloveniji. Dr. Riesenfeld je ob tej priložnosti orisal razvoj prijateljskih odnosov med Avstrijo in Jugoslavijo ter navedel razna uradna in neuradna srečanja predstavnikov obeh držav.

TOKIO. — Japonska časopisna agencija je objavila, da ameriški strateški bombniki „B-52“, natovorjeni z jedrskim orožjem, s svojega oporišča na Okinavi nenehno patruljirajo nad LR Kitajsko in Severno Korejo, zaradi česar je vznemirjena tudi Japonska.

BEOGRAD. — V tednu od 15. do 22. novembra, ki ga bodo po vsem svetu obhajali v znamenju solidarnosti z bojem vietnamskega ljudstva, bo tudi jugoslovanska mladina z najrazličnejšimi akcijami in prireditvami izpričala svojo solidarnost z vietnamskim ljudstvom ter zahtevala umik tujih čet iz Vietnama.

Ob tednu knjige

Po vsej Avstriji je ta teden posvečen knjigi. V glavnih mestih zveznih dežel so bile prirejene bogate knjižne razstave, okoli katerih se vrstijo literarni večeri in najrazličnejše sorodne prireditve, ki naj bi v eni ali drugi obliki opozorile na vlogo in pomen knjige v človekovem življenju.

Na splošno se postavlja vprašanje, kakšno mesto ima danes knjiga v življenju človeka? Se je čas vsesplošne tehnizacije obrnil proč od knjige? Ima današnji človek manj zanimanja za knjigo, kot so ga imeli njegovi predniki?

Odgovori na taka in podobna vprašanja so različni, vendar so si spet precej sorodni: namreč v negativnem smislu, ko je vedno spet treba ugotavljati, da zanimanje za branje vidno peša. Seveda imajo tisti, ki so ohranili zvestobo knjigi, danes večje zahteve do knjižnega trga, o čemer priča izredno pestri izbor najrazličnejših edicij; to pa še ne pomeni, da je širši tudi krog interesentov. Razne statistike nasprotno kažejo, da le še majhen odstotek prebivalstva — tudi pri nas v Avstriji — velja za resnične ljubitelje in redne bralce knjig.

Ob teh splošnih ugotovitvah se moramo zamisliti tudi koroški Slovenci. Za nas je knjiga še posebno dragocena, saj nam je v danih razmerah mnogokrat edini vir, iz katerega zajemamo lepoto našega materinega jezika. Pa so zaradi tega razmere pri nas boljše? Nam je knjiga zato bolj pri srcu?

Tudi pri nas odgovori niso vedno zadovoljivi in razveseljivi. Zato bi morali polagati še mnogo več pažnje na širjenje slovenske knjige, morali bi še veliko bolj skrbeti, da bi približali našemu človeku in predvsem mladini dragocenosti slovenske književnosti. Širjenju in propagiranju knjige bi morala služiti vsaka naša prireditev; v okviru možnosti bi morali knjigo tudi neposredno približati človeku — s knjižnimi razstavami in podobnimi akcijami, po drugi strani pa vzgajati ljudi, da bodo čim pogosteje našli pot do knjižnice in do knjigarne.

Povsod in ob vsaki priložnosti naj bi bilo govora o knjigi, veliki spremljevalki človeškega napredka, o knjigi, v kateri se zrcali vsakdo izmed nas, narodi, življenje, ves svet!

Nobelovo nagrado za mir

prejela Mednarodna organizacija dela

Letošnjo Nobelovo nagrado za mir so priznali — kakor smo kratko poročali že v zadnji številki — Mednarodni organizaciji dela; prejela jo je prav letos, ko obhaja 50-letnico svojega obstoja.

Mednarodna organizacija dela (ILO) se je rodila leta 1919 kot posledica zahtev številnih delavskih združenj in revolucionarnih gibanj v prvi svetovni vojni in tik po njej, ki so prisilile države udeleženke mirovne konference, da so razpravljale tudi o zaščiti delavcev. Ustanovljena je bila kot samostojni del tedanjega Društva narodov, v dobi med obema vojnama pa se je ILO postopoma osamosvajala, kar ji je poleg drugega bistveno pomagalo, da med drugo svetovno vojno ni doživela iste usode kot Društvo narodov. Po ustanovitvi Organizacije združenih narodov je ILO leta 1946 s posebnim sporazumom postala specializirana agencija OZN.

Ob ustanovitvi si je ILO zadala predvsem nalogo, skrbeti za zaščito dela in izboljšanje delovnih razmer. To uresničuje s sprejemanjem univerzalnih predpisov — konvencij in priporočil. Doslej je sprejela 128 konvencij in 132 priporočil, med katerimi bi posebej navedli konvencijo o odpravi prisilnega dela, konvencijo o odpravi diskriminacije pri zaposlitvi, konvencijo o enakem plačilu za enako delo moških in žensk, konvencijo o svobodi združevanja in zaščiti sindikalnih pravic itd.

Čeprav sprejem sklepov ILO za včlanjene države ni obvezen, je Mednarodna organizacija dela s svojo petdesetletno normativno dejavnostjo bistveno pripomogla k izboljšanju delovnih razmer v svetu. Kljub uspehom na tem področju pa se je po zadnji vojni začelo vse bolj kazati, da se ILO ne more več omejevati le na normativno dejavnost. Pred organizacijo se je zastavljalo vedno več problemov v zvezi z državami v razvoju, kar je povzročilo, da se je v njenem okviru močno razvila imenovana „služba tehničnega sodelovanja".

Od leta 1960 ILO tesno sodeluje z OZN pri uresničevanju programa Združenih narodov za razvoj. Njeno sodelovanje se odvija predvsem na treh področjih: pri razvijanju virov delovne moči, izboljševanju življenjskih in delovnih razmer ter razvoju socialnih ustanov. Trenutno je okrog 900 strokovnjakov ILO zaposlenih pri uresničevanju 275 načrtov za tehnično sodelovanje v več kot sto državah. V letih od 1960 do 1968 pa je skupno s programom OZN za razvoj ILO uresničila 111 velikih načrtov širom sveta, katerih skupna vrednost presega 260 milijonov dolarjev. V istem času je okrog 10.000 ljudi v raznih delih sveta opravilo izobraževalne tečaje ILO in se usposobilo za vodenje posameznih projektov po odhodu mednarodnih strokovnjakov.

V letu svojega 50-letnega jubileja pa se je ILO skupaj z OZN lotila velikega in pomembnega dela — izdelave svetovnega programa za zaposlovanje.

Samuel Beckett

Nobelov nagrajenec za literaturo

Letošnjo Nobelovo nagrado za literaturo je dobil 63-letni irski dramatik Samuel Beckett, znan po dramskih delih „Čakajoč na Godota", „Konec igre" in „Srečni dnevi".

Že od leta 1937 živi Beckett v Franciji. Po vojni je začel pisati v francoščini in svoja dela sam prevaja v irščino in angleščino. Beckett je eden izmed največjih dramatikov našega časa in velja za glasnika brezizhodnosti in obupa sodobnega človeka.

Nagrado bo sicer sprejel, vendar se slavnostne podelitve osebno noče udeležiti, ker noče biti „v središču špektakla".

Državni praznik Avstrije

Zadnjo nedeljo in deloma že v soboto so se po vsej Avstriji zvrstile proslave in druge prireditve ob letošnjem državnem prazniku. Na vseh teh svečanostih je bilo poudarjeno, da mora prebivalstvo Avstrije varovati uspehe svojega dela, posebej pa čuvati pridobitve boja za svobodno in demokratično republiko. V središču prireditve ob državnem prazniku so bile tudi letos svečanosti, pri katerih so se udeleženci poklonili spominu žrtev boja za osvoboditev naše domovine.

Na celovškem pokopališču, kjer se je pred spomenikom žrtvam boja za svobodo Avstrije zbralo veliko število ljudi, je bivši deželni glavar Wedenig spomnil na nacistično dobo, ko so bili avstrijski domoljubi brez razlike političnega prepričanja, veroizpovedi in rasne pripadnosti izpostavljeni najhujšemu nasilju ter so mnogi žrtvovali življenje za svobodo domovine. Teh časov nikdar ne smemo pozabiti, kajti žrtvam boja proti fašizmu se imamo zahvaliti, da živimo danes v miru in svobodi; to zavest moramo posredovati tudi mladi generaciji. Deželni glavar Sima, celovški župan Ausserwinkler ter predstavniki organizacij žrtev fašizma so ob spomenik položili vence.

V okviru svečanosti ob državnem prazniku je bila v številnih krajih zaprisega vojakov, posebne prireditve pa so bile namenjene mladini.

Slovensko gledališče v Trstu

je stopilo v svojo petindvajseto sezono

S krstno uprizoritvijo Levstik-Mahničevega „Martina Krpana" je Slovensko gledališče v Trstu prejšnjo soboto stopilo v novo sezono, ki je hkrati jubilejna petindvajseta sezona te najpomembnejše kulturno-umetniške ustanove slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. V okviru te predstave pa so počastili tudi osebni jubilej člana igralskega ansambla — Danila Turka-Joce, ki je v naslovni vlogi obhajal 35-letnico gledališkega dela.

Dosedanja zgodovina Slovenskega gledališča v Trstu pomeni četrt stoletja neprekinjenega dela v korist tamkajšnje slovenske narodnostne skupnosti, hkrati pa tudi četrt stoletja borbe za uradno priznanje. Prvega takega priznanja je bilo gledališče deležno šele pred nekaj leti, ko mu je bil leta 1964 končno priznan status „primarnega gledališča", v naslednji sezoni pa se je ta status spremenil v status tako imenovanega „izrednega gledališča". Šele na podlagi tega priznanja je bilo gledališče deležno tudi prve javne podpore, ki je bila lani prvič povišana na 10 milijonov lir.

Sklep tržaške občine, s katerim je priznala gledališču omenjeno podporo, pa hkrati obvezuje tržaško občinsko upravo, tržaško pokrajinsko upravo ter društvo „Slovensko gledališče", da skupaj ustanovijo konzorcij „Stalno slovensko gledališče". Ustanovitev „Stalnega slovenskega gledališča" bi pomenila znaten korak naprej, vendar doslej še ni prišlo do podpisa ustrezne pogodbe.

Ne glede na svoj pravni status — je ob začetku nove sezone zapisal v Primorskem dnevniku ravnatelj Filibert Benedetič — je Slovensko gledališče v Trstu gledališče slovenske narodne skupnoti v Italiji. To gledališče, ki je od najhujših časov povojne krize pa vse do danes delovalo v neurejenih pogojih eksistenčne nestabilnosti, je izraz visokega kulturnega umetniškega nivoja. Temu gledališču pa morajo biti dani pogoji, da lahko opravlja svoje poslanstvo povsod tam, kjer prebivajo Slovenci v Italiji. „Slovensko gledališče v Trstu stopa na novo sezono z željo, da dolgi razvojni proces slovenske narodne skupnosti v Italiji privede do tiste splošne skupne platforme, ki lahko edina pripravi naše ljudi do tega, da bodo ponosni nad svojo pripadnostjo."

Nekaj zanimivih podrobnosti

O „PAKETU" ZA UREDITEV JUŽNOTIROLSKEGA VPRAŠANJA

O tako imenovanem južnotirolskem „paketu", o katerem smo poročali že v zadnji številki našega lista, je italijanska tiskovna agencija ANSA objavila zanimive podrobnosti, ki jih povzemamo po „Primorskem dnevniku".

Tako imenovani „paket" obsega dva dela: prvi del obravnava „nove ukrepe v korist gornjepoadiškega prebivalstva", drugi del pa „postopek za zaključek spora z Avstrijo". Pri pripravljanju tega paketa je italijanska vlada upoštevala predloge študijske komisije za probleme Gornjega Poadižja (tako imenovane komisije devetnajstih), za njegovo izvajanje pa bodo potrebni najrazličnejši ukrepi — od spremembe posebnega statuta dežele Tridentinske-Gornjega Poadižja iz leta 1948 ter izglasovanja novih določil statuta in novih norm za izvajanje le-tega mimo administrativnih ukrepov in obravnavanja posebnih problemov, ki še niso bili proučeni, pa do ustanovitve stalne komisije za probleme bocenske pokrajine.

Vsebinsko predvideva paket določeno razširitev pristojnosti bocenske in tridentinske pokrajine, katerima bo podeljenih nekaj zakonodajnih in upravnih pristojnosti dežele. Gre za 22 novih pristojnosti, medtem ko bo dežela ohranila svojo pristojnost za zadeve, ki so posebne deželne važnosti. V okviru razširitve sedanjih pokrajinskih pristojnosti je predvidena možnost neposrednih finančnih odnosov med državo in pokrajino brez posredovanja dežele; pokrajina bo imela pravico pritožbe proti državnim zakonom in ukrepom pred ustavnim sodiščem, v deželni statut pa bodo vključene posebne norme, ki naj omogočajo demokratično sožitje različnih jezikovnih skupin v Gornjem Poadižju.

Predvideni so specifični ukrepi v korist nemške in ladinske manjšine, in sicer: izrecno priznanje, da spada zaščita nemške in ladinske jezikovne manjšine med nacionalne interese države; izboljšanje norm za uporabo nemškega jezika v javnem življenju in pred sodišči v deželi; ukrepe za postopno dosego proporcionalnosti med jezikovnimi skupinami v javnih uradih; končno še nekateri posebni ukrepi, kot so krajevni radiotelevizijski programi, vrnitev nemških imen in italijanskega državljanstva bivšim optantom itd. Prav tako so posebne oblike zaščite predvidene tudi za ladinsko manjšino.

Važna so tudi določila, s katerimi naj bi onemogočili sprejetje zakonov ali ukrepov, ki bi nasprotovali načelu enakosti med jezikovnimi skupinami. Tozadevno je predvidena možnost pritožbe na ustavno sodišče in druge ustanove. Glede odnosov med državo in krajevnimi avtonomnimi oblastmi je predvideno: primarna zakonodajna moč dežele in pokrajin mora spoštovati ustavo in načela pravne ureditve države, mednarodne obveznosti, nacionalne interese in temeljna določila republiških družbeno-gospodarskih reform. Glede sekundarne zakonodajne moči pa bodo morale dežela in pokrajina spoštovati načela državnih zakonov.

Namen statuta iz leta 1948 ter spremembe, ki jih predvideva sedanji „paket", je zagotoviti organski kulturni, družbeni in gospodarski razvoj vseh krajevnih prebivalstev v skladu z bistvenimi zahtevami vsedržavne skupnosti in mednarodnih sporazumov. Avtonomne pristojnosti na posameznih področjih bodo bistveno razširjene ter vsebuje „paket" tozadevno podrobne navedbe, v katerih vprašanjih bo pristojna pokrajina oziroma kje se začenja pristojnost dežele ali države. Na šolskem področju je med drugim predvideno, da bo imela šola vsake skupine svojega intendanta, intendant za italijanske šole pa bo kot državni funkcionar imel nadzorne naloge tudi nad nemško in ladinsko šolo. Proti tujerodnemu naseljevanju naj bi varovalo določilo, da imajo pri zaposlitvi prednost osebe, ki stalno bivajo v bocenski pokrajini. Poleg tega bo dobila pokrajina vrsto pristojnosti glede priprave pokrajinskih gospodarskih načrtov, na področju kmetijstva in turizma ter pri zakonodaji o ljudskih izgradnjah.

V drugem delu „paketa" je rečeno, da je italijanska vlada pariški sporazum (o ureditvi južnotirolskega vprašanja — op. ured.) izpolnila, zaradi tega zaključek sedanjega spora ne sme pomeniti za Italijo sprejemanja večjih mednarodnih obvez ali kakorkoli različnih od obvez, ki izhajajo iz pariškega sporazuma. Ukrepi, ki jih bo italijanska vlada sprožila za razširitev pristojnosti bocenske in tridentinske pokrajine, bodo imeli notranji in avtonomen značaj. Glede morebitnih bodočih sporov o izpolnjevanju pariškega sporazuma pa je Italija pripravljena pristati na to, da bi spore reševalo mednarodno sodišče v Haagu.

Ob koncu je poudarjeno, da ureditev spora ne predvideva nobenega sporazuma z Avstrijo, ki bi utegnil pomeniti razširitev ali spremembo pariškega sporazuma iz leta 1946, marveč predvideva samo sklenitev italijansko-avstrijskega sporazuma, po katerem bo morebitne bodoče spore med obema državama glede izvrševanja obstoječih dvostranskih pogodb reševalo mednarodno sodišče v Haagu. Med dvostranske pogodbe je vključen tudi pariški sporazum, ki ostaja edina mednarodna pogodba glede Gornjega Poadižja.

KULTURNE DROBTINE

- **Poleg tradicionalnih petih Nobelovih nagrad, ki jih je s svojo oporoko ustanovil slavni švedski iznajditelj Alfred Nobel, so letos prvič podelili tudi Nobelovo nagrado za gospodarsko znanost; to nagrado je ustanovila švedska banka Rijksbank, ko je lani obhajala svoj 300-letni jubilej. Nagrado sta skupaj prejela holandski znanstvenik Jan Tinbergen in norveški znanstvenik Ragnar Frisch, in sicer za „razvoj in uporabo dinamičnih modelov za analizo gospodarskih procesov".**
- **Znana slovenska pianistka Dubravka Tomšič-Srebotnjakova je odpotovala na večtedensko koncertno turnejo po Vzh. Nemčiji, Holandiji in Kanadi. Prve koncerte bo imela v Vzhodni Nemčiji, kjer bo nastopila kot solistka na koncertih v Dresdenu in Leipzigu, nato pa bo imela še recital v vzhodnem Berlinu. V Holandiji bo imela poleg recitala več koncertov kot solistka s filharmonijo iz Haarlema, medtem ko so v Kanadi predvideni koncerti v pokrajinah New Scotia in New Brunswick, za zaključek pa še koncert v Halifaxu.**
- **Pred nedavnim je bil v New Yorku dosežen enodnevni rekord v prodaji slik impresionistov. Galerija Parke Bernet je prodala 83 slik za skupno vsoto 4 milijone 423.250 dolarjev, najvišjo ceno med posameznimi slikami pa je doseglo neko delo Edgarja Degasa, ki je bilo prodano za 550.000 dolarjev.**

Mrtvi ostanejo mrtvi

in so nam stalno v opomin

Pred tridesetimi leti v prvih dneh septembra 1939 je Nemčija pričela drugo svetovno vojno in v tistih usodnih dneh pahnila človeštvo v najtemnejše obdobje njegove zgodovine. Pričelo se je uničevanje polj, vasi in mest. Uničevali so tudi cerkve in poslednja bivališča mrtvih. Da, kamorkoli je stopila njihova noga, je za seboj puščala mrtve.

Toda tudi nemška polja, vasi in mesta so bila uničena, tudi njihove cerkve in pokopališča — kraji počitka mrtvih. Vsepovsod so ostajali mrtvi Nemci, kjer se je vračala vojna, bilo jih je šest milijonov.

Vendar so vasi in mesta že davno spet pozidana in polja spet rodijo sadove, stolpi novih cerkva spet tako kot prej svareče štrlijo v nebo. Povsod pa se razprostirajo grobovi žrtev, ki so zgubili življenje v tej grozni vojni. Dežela je spet postala bogata, a mrtvi ostanejo mrtvi.

V očeh naših otrok so vprašanja, katerih se izogibamo: Zakaj ste pustili, da je do tega prišlo? In: Ali se kaj takega lahko še kdaj zgodi? Mi samo mislimo na razvaline in tudi na Dachau, Ravensbrück, Auschwitz in vse tiste kraje groznih dejanj in ob tem ostajamo nemi.

Pred tridesetimi leti je Hitlerjeva Nemčija začela drugo svetovno vojno in jo zgubila. Pred tridesetimi leti so Nemci napadli državo za državo in vse skupaj so v tej vojni izgubile 55 milijonov človeških življenj. In sleherno življenje je imelo mater, očeta, sestro, nevesto ali otroke . . . a vsi mrtvi ostanejo mrtvi. Tako je bilo pred tridesetimi leti in tako je tudi danes. Vsi preživeli nimamo pravice, da bi to pozabili.

Predvsem v prihodnjih dneh ne smemo pozabiti na vse te žrtve, ki so pustile svoja življenja v tej neusmiljeni vojni, v teh dneh, ko bomo šli na pokopališča naših dragih in se jim poklonili.

Mnogo nas je, ki ne bomo in ne moremo pozabiti, ker nas dan mrtvih spominja na tiste težke dni naše usode, ki so iz naše srede iztrgali naše očete, matere, brate, otroke . . . Ostala nam je samo njihova smrt, in zavest, da so dali svoja življenja za našo svobodo in lepšo bodočnost. Toda spomin nanje nam je ostal in mora ostati.

Veliko pa jih je tudi, ki pozabljajo. In le nepričakovana vprašanja mlajših o tem težkem času jih včasih dramijo. Ne ostajajmo nemi, zberimo pogum in jim povejmo resnico, dokler smo še živi. Kajti mrtvi ne govore. V prihodnjih dneh bo dovolj takih trenutkov, mrtvi nas bodo opozarjali in dolžni smo jim, da povemo, zakaj so mrtvi, zakaj niso več med nami.

Uradni začetek gradnje

nove dravske elektrarne Rožek - St. Jakob

Ob navzočnosti številnih častnih gostov in domačinov so v ponedeljek uradno pričeli z gradnjo nove dravske elektrarne Rožek-Št. Jakob.

Poleg predstavnikov Avstrijske družbe dravskih elektrarn so se slovesnosti udeležili tudi zvezni minister Weiss, koroški deželni glavar Hans Sima in drugi predstavniki političnega in gospodarskega življenja dežele.

Elektrarno Rožek-Št. Jakob bodo dogradili do leta 1974. Pri gradnji tega velikega projekta bo zaposlenih okoli tisoč delavcev, gradbeni stroški pa bodo znašali 915 milijonov šilingov. Elektrarna Rožek-Št. Jakob bo zaključila zgornji del verige dravskih elektrarn v območju „Srednja Drava", medtem ko bo spodnjega zaključila elektrarna pri Galiciji odnosno Aninem mostu.

Zmogljivost nove elektrarne Rožek-Št. Jakob bo znašala 80 megavatov. Direktor ÖDK dipl. inž. Werner je ob tej priložnosti povedal, da je elektrarna Rožek-Št. Jakob za razliko od drugih elektrarn načrtovana kot edina prevodna elektrarna, tako da energijski agregati ne bodo, kot je to pri ostalih elektrarnah, nameščeni neposredno ob jezu, temveč bo voda speljana po 3,4 kilometra dolgem prevodnem kanalu od Šmartna do energijskih agregatov, ki bodo nameščeni ob spodnjem ovinku Drave odnosno Brojah pri Rožeku. Jez Drave bo grajen tako, da naraščajoča voda ne bo ogrožala Beljaka. Umetno jezero bo imelo 2,2 km² in se bo raztezalo od jezu pri Šmartnem do roba mesta Beljaka. Dolžina tega jezera bo znašala 15 kilometrov, v njem pa se bo lahko nabralo 19,3 milijona kubičnih metrov vode. Elektrarno Rožek-Št. Jakob bodo upravljali iz centralne elektrarne Bistrica-Bilčovs potom avtomatične naprave, tako da ob normalnem obratovanju v elektrarni Rožek-Št. Jakob ne bodo potrebovali lastnega osebja.

Deželni glavar Sima je na slavnosti izrazil svoje zadovoljstvo, da je po premostitvi številnih težav končno le prišlo do začetka gradnje nove elektrarne. Pri tem je omenil tudi koordinacijo in sodelovanje med ÖDK in KELAG (koroška družba za elektrogospodarstvo bo na proizvodnji nove elektrarne udeležena s 30 odstotki) ter izrazil upanje, da bo prišlo še do gradnje nadaljnjih dravskih elektrarn. Za uresničitev novih projektov bo Koroška zastavila vse sile, vendar bi bilo potrebno izdelati vseavstrijski energijski koncept, ki bi olajšal bodoče odločitve.

Potrebo takega koncepta je naglasil tudi minister Weiss, ki je posebej orisal veliki pomen ÖDK za gospodarsko izgradnjo Koroške.

Dan starih tudi v Bilčovsu

V nedeljo 26. oktobra je na pobudo našega župnika Leopolda Kassla bil pri nas prvič dan starih. Zbrali so se občani od približno sedemdesetega leta naprej na povabilo prireditelja, tukajšnjega cerkvenega odbora.

Kakor v drugih krajih, se je tudi v naš kraj priselilo nekaj nemških družin in je njihov materni jezik seveda nemški, do katerega ima sleherni član naše družbe vso pravico, da se v njem izraža. Le želeti bi bilo, da bi na to proslavo tudi vsi prišli, ker so se prireditelji prav z ozirom na nemške družine potrudili, da se je celotni spored odvijal v obeh deželnih jezikih, tako da je na prireditvi bil prisoten resnični duh mirnega sožitja med obema narodoma v naši občini.

Lepo je bilo, da se je vabilu odzvalo nad sedemdeset ljudi po večini že babic in dedov, ki so z navdušenjem sledili lepemu sporedu. Župan Bartl Pavel in govornik Seher Herbert sta v svojih dvojezičnih govorih poudarila, da se imamo zahvaliti prav našim starim, da danes lahko živimo v tako dobrih razmerah, saj so ustvarili pogoje za vzpon in razmah našega gospodarstva. Zavedati se moramo, sta oba govornika poudarila, da so dolga leta morali delati in garati v veliko težjih razmerah, da so ohranili naše domove in naš rod na svoji zemlji.

Za kulturni del te prireditve so poskrbeli pevci in pevke ter godbeni trio s svojimi veselimi vižami. Posebno razveseljiv je bil nastop naših otrok, ki so s tem pokazali spoštovanje in hvaležnost svojim babicam in dedom za vse, kar so storili za njihovo dobrobit. Za smeh in dobro voljo pa so skrbeli naš humorist Gasser ter igralci s šaloigro Postopač in policaj.

V dobrem razpoloženju in v hvaležnosti za lepo prireditev so se vabljeni gostje razhajali z željo in sklepom, da bodo prihodnje leto spet prišli.

Uspešno delo lutkovnega odra

Lutkovni oder je doslej izvedel že vrsto uspešnih nastopov po raznih krajih našega ozemlja. Po daljšem presledku je minulo nedeljo gostoval v Slovenjem Plajberku, kjer je nastopil v gostilni Lausegger z igro „Težave Peteršiljčkove mame". Kot v vseh ostalih krajih so otroci tudi v Slovenjem Plajberku vestno spremljali dogajanja in pomagali Pavlihi, da je Peteršiljko rešil njenih težav.

Za številno udeležbo se je otrokom zahvalil član ansambla Franc Poganič in jih ob tej priložnosti vprašal, če naj še pridejo v Slovenji Plajberk. Otroci so v enem glasu rekli „jaaa". Poganič je obljubil, da bodo prihodnjič prišli z drugo igro, ki bo še bolj zanimiva, kot ta, s katero so tokrat nastopili.

Lutkovni oder je popoldne istega dne nastopil še v Trebinji pri Št. Ilju, kjer so oder postavili kar v izbi pri Filiju, to je pri Kernjaku. Tudi tam je nastop povsem uspel, čeprav v manjšem krogu mladih gledalcev, ker je Trebinja tudi manjši kraj.

Vsekakor je delo lutkovnega odra zelo pomembno. To so pokazali dosedanji nastopi, saj je bil povsod navdušeno sprejet in želeti je, da bi svoje poslanstvo med našimi najmlajšimi gojil tudi naprej, namreč, da bi med nje hodil z našo materino besedo, ki je ponekod razen v družinskem krogu ne slišijo več.

Pevci iz Kamnika gostovali v Plešerki

Minulo nedeljo smo imeli v Plešerki pri Hodišah v gosteh moški pevski zbor „Stol" iz Kamnika, ki je med nas prišel na povabilo Slovenskega prosvetnega društva. „Zvezda". Pevski zbor „Stol", ki nosi ime po kamniški tovarni stolov, je izvajal pod vodstvom zborovodje Kvantoša zelo pester koncertni spored in smo tako imeli priložnost slišati slovenske umetne pesmi različnih avtorjev. Med njimi je zbor zapel tudi Kernjakovo pesem in s tem pokazal, da goji tudi našo koroško pesem.

Dvorana gostilne Svetej je bila izredno dobro zasedena, tako da so tudi gostje iz Kamnika od nas odnesli dober vtis, kar je ob takih gostovanjih bistvenega pomena, saj je polovica uspeha navadno odvisna od obiska prireditve. Kot organizatorji takih prireditev vemo, da ni vedno lahko napolniti dvorane. Zato naj na tem mestu izrečemo zahvalo vsem tistim, ki so pomagali pri organizaciji sobotnega koncerta.

Seveda pa radevolje priznamo, da so za dober obisk poskrbeli tudi gostje sami, ker so med nas prišli tudi z inštrumentalnim ansamblom „Fantje z Gorenjske", ki je predvsem po koncertu v zadostni meri skrbel, da je prišla na račun tudi mladina, ki je imela dovolj priložnosti za ples.

Predstavniki zbora iz Kamnika in društva „Zvezda" v Hodišah so ob koncu prireditve v znak iskrenega prijateljstva izmenjali spominska darila.

LUTKOVNI ODER

vabi na predstavo lutkovne igre

„TEŽAVE PETERŠILJČKOVE MAME"

ki bo v nedeljo 9. novembra ob 3. uri popoldne v gostilni Pranger v Zmotičah pri Brnci.

Vabijo igralci

To in ono iz Sel

V zadnjem času smo v Selah imeli več dogodkov, o katerih v tem sestavku želimo seznaniti naše bralce.

Pred kratkim je imel naš občinski odbor spet sejo, na kateri je pod predsedstvom župana Hermana Velika razpravljal o raznih problemih naše občine. Uvodoma je predsednik nadzornega odbora poročal o dveh občinskih revizijah, pri katerih je bilo ugotovljeno, da glede vodenja uradnih poslov ni nedostatkov in da občinski nameščenci vestno izpolnjujejo svoje dolžnosti.

Nato je župan Herman Velik odboru poročal o obisku deželnega glavarja na cestnem prelazu Šajde ter pri tem naglasil njegovo prizadevanje za hiter pričetek izgradnje druge odnosno dokončne faze ceste čez Šajdo. Pri tem je odboru poročal tudi o prizadevanju za čimprejšnje izplačilo obljubljene deželne podpore za dokončno financiranje občinskega deleža.

Občinski odbor je na seji razpravljal in sklepal o raznih perečih vprašanjih. Med drugim je bila na dnevnem redu uporaba prostora na šoli, ki je pred kratkim še služil za pouk. S tem v zvezi je prišlo do več predlogov, vendar je odbor prišel do sklepa, da se bo tozadevno treba povezati z vodstvom šole oziroma s šolsko oblastjo. Zatem sta bila v pretresu problem vodne naprave za potrebe gasilcev v Selah ter prošnja cestne skupnosti Sele-Srednji Kot, ki je občino zaprosila za pomoč pri sanaciji ceste. Odbor je prišel do sklepa, da je načelno pripravljen oba problema rešiti v bižnji prihodnosti, da pa so potrebne še bolj konkretne podlage za zagotovilo ustreznih finančnih sredstev. Ob koncu je odbor sprejel še sklepe v zvezi s prošnjami nekaterih posameznikov in društvenih organizacij v občini.

*

V naši občini smo letos že tretjič priredili dan starih. Na to prireditev je občina povabila vse občane, ki so prestopili starostno mejo 65 let. Povabilu se je odzvalo 62 mož in žena, ki so tako imeli priložnost preživeti v krogu mladih in starih nekaj prijetnih uric.

Župan Herman Velik je v svojem pozdravnem govoru predvsem apeliral na šolsko mladino, da starejše občane spoštuje in jim izkaže hvaležnost za njihov doprinos v preteklosti, ki današnji generaciji omogoča boljše življenje. Hkrati pa se je župan šolski mladini zahvalil za sodelovanje na tej prireditvi. Zahvalo je izrekel tudi krajevnim društvom, ki so doprinesla k uspešnemu poteku te slovesnosti.

Občina je tudi tokrat obdarila najstarejše občane in tako simbolično izkazala hvaležnost za njihovo delo. Med njimi je bila Elizabeta Mlečnik, ki je s 93 leti najstarejša občanka. Obdarili so tudi najstarejši par v občini Andreja in Marijo Ogris in še tri pare, ki so letos obhajali zlato poroko.

Slovesnost se je zaključila s prijetno družabnostjo, na kateri je prevladovala naša domača pesem. Za dobro razpoloženje je skrbel tudi citraški trio, ki je za to priložnost prišel v Sele.

*

Iz Sel pa moramo zapisati tudi žalostno vest, da nas je v 62. letu starosti za vedno zapustila Terezija Velik, mati šolskega upravitelja v Kotu in našega župana. Pokojno smo položili k zadnjemu počitku na pokopališču v Selah. Na njeni zadnji poti jo je spremila velika množica žalnih gostov, kar je pričalo o priljubljenosti pokojnice ne samo v naši fari, temveč tudi preko nje.

Ob odprtem grobu so se od pokojnice poslovili tudi naši pevci in ji z ganljivo pesmijo izkazali poslednjo čast. Terezijo Velik bomo ohranili v spominu kot dobro mater in zvesto pripadnico našega rodu.

Vsem svojcem tudi tem potom izrekamo naše iskreno sožalje!

TELEVIZIJA

Sobota, 1. 11.: 15.30 Za otroke — 15.40 Zaklad razbojnika — 16.05 Princeska Turandot — 17.30 Vloga škola — 18.00 Tedenski obzornik — 18.25 Kultura aktualno — 18.50 Dober večer v soboto želi Heiz Conrads — 19.30 Čas v sliki in tedenski komentar — 20.00 Šport — 20.15 Idiot, radijska igra po romanu Dostojevskega — 21.35 Športni žurnal — 22.05 Čas v sliki — 22.15 Rdeče in črno, film.

Nedelja, 2. 11.: 16.30 Indijanec Tara — 17.05 Kontakt — 17.25 Za družino — 18.00 Iz moje knjižnice — 18.30 Oknar: Likolaus Lenau — 19.00 Čas v sliki in vprašanje tedna — 19.30 Športni razgled — 20.15 Idiot, 2. del — 21.50 Čas v sliki — 21.40 Ni prostora za fine dame, filmska komedija.

Ponedeljek, 3. 11.: 18.00 Orientacija — 18.25 Podoba Avstrije — 18.55 V dolini preteklosti — 19.30 Čas v sliki — 20.00 Šport — 20.15 Idiot, 3. del — 21.15 Oratorij Auschwitza — 21.55 Čas v sliki.

Torek, 4. 11.: 18.00 Angleščina — 18.25 Kultura aktualno — 18.50 Iskalci zakladov — 19.30 Čas v sliki — 20.06 Šport — 20.15 Srečanje z živalmi — 21.00 Nestroy: „Za kratek čas", veseloigra — 22.00 Čas v sliki.

Sreda, 5. 11.: 10.00 Gotika v Avstriji — 10.30 Na obisku pri Felixu Braunu — 11.00 Ni prostora za fine dame, filmska komedija — 16.00 Za otroke — 17.10 Kdo rokodelči z nami — 17.30 Počitnice na Vranjem otoku — 18.00 Francoščina — 18.25 Podoba Avstrije — 18.50 Ljubi stric Bill — 19.30 Čas v sliki — 20.06 Šport — 20.15 Obzorja — 21.00 Portret meščanskega družinskega življenja — 22.25 Čas v sliki — 22.35 Nogometna tekma Avstrija-Škotska.

Četrtek, 6. 11.: 10.00 Kaj lahko postanem — 10.30 Svet atoma — 11.00 Dunajski naravno-zgodovinski muzej — 11.30 Uči se bojevati, ne da bi ubijal — 11.45 Kolesa, tirnice, možje — 12.00 Komentar k dogodkom — 18.00 Italijanščina — 18.25 Športni mozaik — 18.50 Inšpektor Leclerc — 19.30 Čas v sliki — 20.06 Šport — 20.15 Nepoboljšljivi in njihovo poznanje človeka — 22.00 Čas v sliki — 22.10 Praga, podoba in zgodovina, šest pesnikov in njihovo mesto.

Petek, 7. 11.: 10.00 Abeceda moderne prehrane — 10.30 Resen kalendarij — 11.00 Rdeče in črno — 18.00 Znanost aktualno — 18.25 Podoba Avstrije — 18.50 Zračni skoki — 19.30 Čas v sliki — 20.06 Šport — 20.15 Komisar — 21.15 Časovni dogodki — 22.15 Čas v sliki.

Uradne ure

pokojninske zavarovalnice

V mesecu novembru 1969 bo imel deželni urad pokojninske zavarovalnice delavcev na Koroškem naslednje uradne ure:

4. 11. — Šmohor, Magistrat
5. 11. — Friesach, Wiener Straße 105
11. 11. — Beljak, Kaiser-Josef-Platz 1
12. 11. — Spittal ob Dravi, Lutherstraße 4
18. 11. — St. Vid ob Glini, Friesacher Str. 1
19. 11. — Wolfsberg, Weiherplatz
25. 11. — Beljak, Kaiser-Josef-Platz 1

Uradni čas povsod od 8. do 12. ure.

SLOVENSKE ODDAJE RADIA CELOVEC

Sobota, 1. 11.: 7.00 Duhovni nagovor — Slovenska komorna glasba.

Nedelja, 2. 11.: 7.00 Duhovni nagovor — S pesmijo in glasbo pozdravljamo in vošćimo.

Ponedeljek, 3. 11.: 14.15 Informacije — Žena, družina, dom — 18.00 Pokoncilski pogovor.

Torek, 4. 11.: 14.15 Informacije — Koroška kronika — Za krmilom — Športni mozaik.

Sreda, 5. 11.: 14.15 Informacije — Za gospodarstvo — Cankar-Čar: Pozdravljena dolina šentflorjanska.

Četrtek, 6. 11.: 14.15 Informacije — Vesti za kmetijstvo — Vrhunska dela za violino in klavir — Novi časi, nova pravila obnašanja.

Petek, 7. 11.: 14.15 Informacije — Domače pesmi in viže.

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gasometergasse 10, tel. 85-6-24. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec - Borovlje.

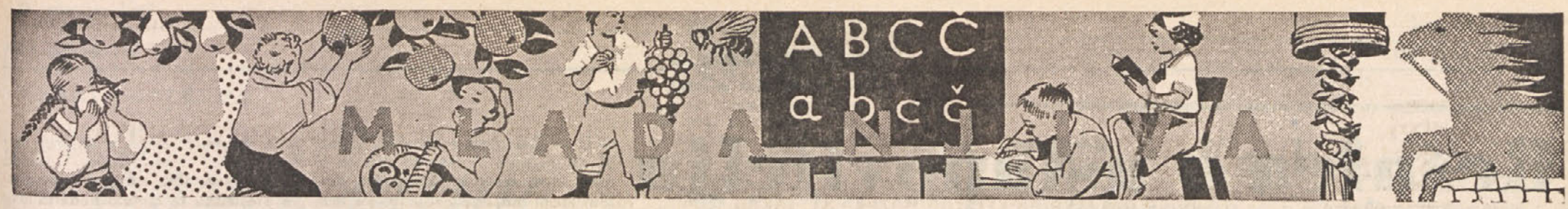

PRSTAN ŽELJA

(Nemška pravljica)

Mladi kmetič, ki mu v gospodarstvu ni šlo prav po sreči, je med oranjem sedel na svoj plug, da bi si obrisal kaplje s potnega čela. Mimo je prišla stara čarovnica in mu zaklicala:

— Le čemu se potiš in ženeš? Pojdi na pot in hodi dva dni daleč, dokler ne boš prišel do velike jelke, ki stoji na jasi sredi gozda in je tako visoka, da prerašča vsa ostala drevesa. Če jo boš posekal, boš srečen človek!

Kmetič si ni dal dvakrat reči, vzel je gorjačo in šel na pot. Hodil je dva dni in našel jelko. Takoj je šel na delo in jo posekal. Ko se je s truščem zvalila na tla, je padlo z njenega vrha gnezdo z dvema jajcema. Jajci sta se zakotalili po tleh in razbili. Iz prvega je zletel mlad orlič, iz drugega pa se je skotrljal majhen zlat prstan. Orel je rasel in rasel, dokler ni bil visok za pol moža, razprostrl je krila, kot bi jih hotel preizkusiti, dvignil se je nad zemljo in zaklical:

— Ti si me rešil! V zahvalo vzemi prstan, ki je bil v drugem jajcu. To je prstan želja. Če ga zasučeš na prstu in si pri tem nekaj želiš, se ti bo izpolnilo. Toda ob prstanu se ti more izpolniti le ena želja. Zato dobro preudari, kaj si boš želel, da se ne boš kasneje kesal.

Nato se je orel dvignil visoko v zrak, krožil nad kmetičem in se nato kot puščica vzpel proti soncu ter izginil.

Kmetič je prstan nataknil na prst in se odpravil proti domu. Proti večeru je prišel v mesto. V zlatarni je stal zlatar in imel je pred seboj mnogo dragocenih prstanov. Kmetič mu je pokazal svoj prstan in ga vprašal, koliko ga ceni. — En mušji drekec, mu je zabrusil zlatar. Tedaj se je kmetič glasno zasmejal in mu povedal, da je to prstan želja, ki je več vreden kot vsi njegovi prstani skupaj.

Toda zlatar je bil prevejan goljuf. Povabil je kmeta, naj pri njem prenoči in dejal: — Če prenočim in pogostim moža, ki nosi s seboj tako dragocenost, mi bo to prav gotovo prineslo srečo. — Ostani pri meni! In pogostil ga je z najboljšim vinom in lepimi besedami. Ponoči pa mu je previdno snel s prsta prstan želja in mu nataknil čisto podoben, toda navaden prstan.

Drugo jutro je zlatar komaj čakal, da bi odpravil kmeta. Zbudil ga je že navsezgodaj in mu dejal: — Dolga pot je še pred teboj. Čim prej kreneš, tem bolje,

Komaj je kmetič odnesel pete, je zlatar tekel v prodajalno, zagrnil okna, da bi nihče ne videl, zaklenil in zapahnil vrata, se postavil sredi sobe in zasukal prstan na prstancu rekoč: — Takoj hočem imeti sto tisoč tolarjev.

Komaj je spregovoril, že so jeli deževati tolarji. Trdi, beli tolarji so padali na njegovo glavo, na ramena, na roke. Jel je kričati in jokati in hotel je skočiti k vratom. Še preden pa jih je dosegel, da bi jih odpahnil, je padel okrvavljen na tla. Toda tolarskega dežja še ni bilo konec. Od strašne teže se je udrl pod pod njim in zlatar je s tolarji vred padel globoko v klet. Toda še zmeraj so deževali tolarji, dokler jih ni bilo natančno sto tisoč in navsezadnje je zlatar mrtev ležal v kleti in na njem sto tisoč srebrnih tolarjev.

Sosedje so slišali hrup, pritekli so in našli zlatarja mrtvega pod denarjem. — Če je sreče le preveč, je to že nesreča, so rekli. Nato so prišli dediči in si razdelili zlatarjevo bogastvo.

Medetem je kmetič srečno prišel domov in je prstan pokazal svoji ženi. — Sedaj nama ne bo ničesar manjkalo, ljuba žena. Le pošteno bova preudarila, kaj si bova želela.

Žena je koj imela pri roki dober nasvet. — Kaj meniš, je rekla, — če bi si želela še nekaj polja? Saj ga imamo tako malo. Prav bi nam prišla tista njiva, ki sega med naši dve.

— To bi se splačalo, je odvrnil mož. — Če bova leto dni pridno delala in bova imela še malo sreče, jo bova mogoče lahko kupila.

Leto in dan sta delala mož in žena in napela sta vse svoje moči. Še nikoli ni bila žetev tako bogata kot tisto leto, lahko sta si kupila njivo in ostal jima je še kupček denarja.

— Le poglej, je dejal kmet, — njivo imava pa še neizrečeno željo.

Tedaj je menila žena, da bi bilo dobro, če bi si želela še eno kravo in konja zraven.

— Ljuba žena, ji je odgovoril mož, ko je žvenketal s preostalim denarjem v žepu — le počemu naj zavoljo take malenkosti zapraviva najino željo. Kravo in konja bova pridobila brez tega.

In res. Čez leto dni sta zaslužila kravo in še konja. Mož si je zadovoljno mel roke in dejal:

— Spet sva si za leto dni prihranila željo in vendar sva dobila vse, kar sva si želela. Kakšno srečo imava.

Toda žena je resno prigovarjala možu, da bi slednjič zasukal čudodelni prstan. — Saj te skoraj ne poznam, je čemerno rekla. — Včasih si zmeraj tožil in sitnaril in si želel vse mogoče. Sedaj pa, ko bi lahko imel, kar bi hotel, se mučiš in potiš, si z vsem zadovoljen in minevajo ti najlepša leta. Lahko bi postal kralj, cesar, grof ali vsaj velik, imeniten kmet s polnimi skrinjami denarja — pa se ne moreš odločiti, kaj bi si zaželel.

— Nikar ne drezaj in ne sitnari, je odvrnil mož. — Mlada sva in življenje je še dolgo. Samo ena želja je v prstanu in hitro jo izrečeš. Kdo ve, kako bova še potrebovala prstan. Mar nama kaj manjka. Mar nisva tako napredovala, kar imava prstan, da se nama vsi čudijo. Bodi pameten! Saj lahko še razmišljaš, kaj naj si želiva.

In res se je zdelo, kot da se je s prstanom naselila sreča v družino. Kamre in skrinje so se polnile od leta do leta. Kmet je delal ves dan, na večer pa sedel pred hišnimi vrati in želel mimoidočim dober večer.

Tako je minevalo leto za letom. Včasih, kadar sta bila sama in ni mogel nihče slišati, je žena spomnila moža na prstan in si izmišljala nove načrte. Ker pa ji je zmeraj odvrnil, da imata še dovolj časa in da najboljše pride nazadnje na vrsto, se je počasi odvadila in le redko še omenila prstan. Sicer pa je kmet dostikrat zasukal prstan in ga ogledoval, a pazil je, da ni pri tem izrekel nobene želje.

Minilo je trideset, štirideset let. Kmet in njegova žena sta se postarala in osivela, želje pa še nista izrekla.

Ko sta umrla, oba isto noč, so otroci in njunih otrok otroci stali ob krsti. Eden med njimi je hotel očetu sneti prstan, tedaj pa je rekel najstarejši sin: — Pusti očetu prstan, naj ga vzame s seboj v grob. Celo svoje življenje ga je čuval, prav gotovo mu je ljub spomin. Tudi mati je mnogkrat ogledovala očetov prstan. Mogoče ga je ona poklonila očetu, ko je bila mlada.

Tako so starega kmeta pokopali s prstanom vred, ki naj bi bil prstan želja in vendar ni bil pravi prstan želja, čeprav je v hišo prinesel toliko sreče, kot si je le moreš želeti. Kajti čudno je s tem, kaj je prav in kaj ni prav.

Slaba reč v dobrih rokah je še zmeraj več vredna kot dobra reč v slabih.

S A M

Bila je jesenska noč. V temnem gozdu si je bil mož nalovil polhov. Ker je bil lačen, je zanetil ogenj, da bi si enega spekel. Ko ga je obračal na ražnju nad žerjavico, se mu je približal hudobec, ki je iskal po gozdu krastač.

„Kako ti je ime?“ nagovori polharja.

„Sam mi pravijo,“ odvrne mož.

„Dovoli mi, Sam, da spečem nekaj krastač pri tvojem ognju. Zelo sem lačen.“

„Tega ti nikakor ne dovolim,“ se odreže polhar; „zakuri si, če hočeš večerjati!“

„Ako mi zlepa ne dovoliš, mi boš dovolil shuda,“ zarenči hudič.

„Pa se spoprimiva,“ odgovori jezno lovec, zgrabi, kot bi pihnil, goreče poleno ter neusmiljeno udriha hudiča po glavi in kosmatem licu. Ves osmojen in opečen se spusti hudobec v temni les ter kliče rjoveč in tuleč tovariše na pomoč.

Kmalu se zbere okoli njega tolpa peklenščkov.

„Kdo te je pa tako osmodil?“ ga vprašajo prijatelji.

„Sam, Sam!“ tuli opečeni zlodej.

„Če si se sam, pa sam trpi! Čemu tedaj rjoveš in nas kličeš na pomoč?“ rečejo vragci in se razidejo po temnem gozdu vsak na svojo stran.

G O S K E

Zgodaj zjutraj je zahrumel motor velikega avtobusa pred domačo šolo. Otroci so bili že zbrani, kajti odpeljali se bodo na izlet v okolico. Vodja izleta je bil učitelj. Že so v veselem klepetu posedli v avtobus, ki je še enkrat glasno zahrumel in potem zdrsel po gladki cesti naprej. Učitelj je otrokom skozi okna kazal bližnje vasi. Naenkrat pa je avtobus obstal. Pred avtobusom je na cesti stal velik tovornjak — pred tovornjakom pa velik trop gosi. Šofer je nekajkrat nestrpno zatrobil ... pritisnil je na plin ... Goske so zagnale zaglušen krik in počasi odgagale s ceste ter se razpršile po obcestni travi. Otroci v avtobusu so se na ves glas smejali, ko so gledali to nenavadno družbo, kajti vse goske in med njimi njihov vodja, velik gosak — so bile popolnoma gole. Le tu in tam je iz tropa štrlelo osamljeno belo gosje pero ali pa se je videlo izpuljeno pero tudi na cesti.

„Kaj v tej vasi goske nimajo perja! Ali se izvalijo iz jajc že tako velike!“ je ves začuden vprašal mali Tomo.

Še enkrat se je po avtobusu razlegel smeh.

„Veš, Tomo,“ je potem rekel dobrodušni šofer, „te goske so se izvalile že lani, zdaj pa so opuljene. Ljudje so jim opulili perje, da bodo potem z gosjim perjem napolnili blazine.“

„Ali je goske zelo bolelo, ko so jim pulili perje!“ je spet čisto tiho vprašal Tomo. Vprašanje je izzvenelo bolj kot tiho usmiljenje in ker je ostalo brez odgovora, Tomo ni nič več naprej spraševal. Od vsega, kar je ta dan na izletu videl: vasi, polja, gore, kamione, od vsega tega mu nič ni ostalo tako živo v spominu kot prav tiste uboge oskubljene gosi.

„Saj jih vendar mora boleti,“ je neprenehoma mislil in je v mislih celo začel pisati domačo nalogo o goskah z naslovom „Goske boli, če jim pulimo perje“.

SAX ROHMER

Skrivnost izginulega zaklada

(Nadaljevanje in konec)

Jan je pritavala kot duh in, ne da bi jo kdo opazil, sedla na stol pri oknu. Tedaj jo je zagledal oče, ki je držal v roki klobuk.

„Zdi se mi, da ti nisi prispevala ničesar, Jan!“

Jan se je slabotno nasmehnila, snela prstan z diamanti in safirji in ga spustila v klobuk.

„Hallo!“ Polkovnik je znižal glas in dvignil goste obrvi. „Bi bilo to Maxu všeč?“

„Ne vem. Ni ga tukaj.“

Začutil je, da sta se zaljubljenca sprla, zato je utihnil in grenko pomislil, da sta zgodaj začela.

Nadaljeval je s čarovnijo. Zaklad so stresli v platneno vrečko, in jo trdno zvezali in vozle zapečatili s prstanom enega izmed gostov. Nato so gostom pokazali skrinjico za glasovnice.

Phil Dwyer je razdelil glasovnice in svinčnike.

Vsak gost je moral na glasovnico napisati kraj, ne preveč oddaljen od hiše. Listke so zložili tako, da so jih lahko spustili skozi režo v skrinjici. Ko so vsi glasovali, je polkovnik odprl skrinjico in stresel listke na mizo.

Trije izmed gostov so delili listke, vsakokrat na polovico in vedno so eno polovico zavrgli, drugo pa so spet razdelili. Ko so končno ostali le še trije listki, so povabili najmlajšo gostjo, da je izbrala zadnji listek. Prebrala ga je na glas:

Poleg starega vodnjaka na vrtu dr. Underhilla.“

Razlegel se je smeh, malo posmehljiv in malo sočuten; gostje so pripovedovali tistim, ki niso vedeli, da je kraj kako miljo oddaljen. Besede so zledenele Janino srce. Vrt dr. Underhilla. Max je torej šel v vrt dr. Underhilla!

Polkovnik Wharton je dvignil roko. „Sprejmem. Za čarovnika ni nič nemogočega. Preden uničim vsebino te zapečatene vrečke, bi rad vedel, kdo je pripravljen iti z menoj. Kdo bo vozil?“

„Jaz“! se je razlegal Janin glas. „Poznam kraj, moj avto pa je tudi pred vrati.“

„Izberi še dva prostovoljca.“

Vsi moški so se priglasili, toda Jan je izbrala generala Vondyja, očetovega tovariša, in Mr. Attenburga, ki je bil družinski pravni zastopnik.

Polkovnik Wharton je dvignil zapečateno vrečko.

Prikupna mlada vdova, ki je prispevala diamantno zapestnico, je pošepetala spremljevalcu (lastniku listnice v vrečki): „Tega še nisi videl, Ray. Rečem ti, da te bo groza.“

„Ukazujem ti,“ je prepričljivo poudaril polkovnik, „da odletiš v stari vodnjak dr. Underhilla.“

In je vrgel vrečko na sredo ognja!

Za hip je zavladala mučna tišina, ki jo je prekinil vdovin smeh, ko so drobci rdeče vroče žice, stekla in kovine zažareli v plamenih. Razločno je bilo videti, kako se je niz biserov raztrgal ...

Jan je vozila po zasneženih cestah, ki so bile v luči žarometov videti, kakor bi bile tlakovane z diamanti.

Vso pot niso srečali nobenega avtomobila. Za Jan je bilo to srečanje naključje. Čeprav je spretno vodila avto, so bile njene misli drugje.

Max je najbrž ne ljubi — sicer bi je ne bil zapustil v tej neponovljivi noči, ne bi se odtihotapil proč, da bi se sestal z drugo. Bržkone se je bil dogovoril za zmenek, ko ga je zjutraj zalotila. Greta je morala spremeniti načrt in ga je poklicala po telefonu, da bi mu sporočila kasnejšo uro.

Zakaj, se je obupano spraševala Jan, se je zaročil z njo, če je Greta tista, ki jo resnično ljubi? In zakaj mu Greta, pa naj se je zgodilo z njima karkoli, ne da miru vsaj zdaj?

Usoda je posegla vmes. Muhasto naključje ji ponuja priložnost — da ju zaloti skupaj ...

Jan je ustavila pod zasneženimi smrekami ob živi meji. „Na cilju smo!“

Na trati je stala dolga nizka hiša.

„Mar že vsi spijo, Jan?“ je vprašal Mr. Attenburg. „Ali pa Underhillovih ni doma?“

Jan je komaj slišno zašepetala.

„Kje je stari vodnjak? Še nikoli ga nisem videl.“

„Na vzhodni strani hiše, nedaleč od zidu ob trati.“ Jan je bila zmedena, a dvom ji je bil dobrodošel. „Imate žepno svetilko, general?“

„Vse je v redu, draga moja!“

Jan je vodila skupinico proti hiši. Splazili so se skozi živo mejo.

Pravzaprav ta pot ni bila najkrajša, a Jan se je le prepričala, da so tudi okna na zadnji strani hiše temna.

Kmalu so prišli, sledeč Jan, ki je imela v roki žepno svetilko, do kamnite ograje. Tam je stal stari vodnjak.

„Za božjo voljo! Kaj pa je to?“ je vprašal general.

Poleg vodnjaka je v snegu ležal moški z zvezanimi rokami in nogami. Mršav obraz, z obližem na ustih, je zrl vanje.

Jan je zadušila krik, se sklonila in še pozorneje pogledala. „To je vendar Steevens!“ je zakričala.

Ko so premagali prvo osuplost, sta moška osvobodila šoferja. Njegovi udje so bili otrpli in čeprav so mu zobje šklepetali, je bruhnilo iz njega:

„Zaseda, Miss Jan! Skrival se je pri vodnjaku — moški z robcem prek obraza! Ravno ko sem hotel položiti vrečko, sem zagledal cev velike avtomatske pištole, naperjene vame! Prisilil me je, da sem se obrnil, nato pa me je takole zvezal. Pograbil je vrečko in zdrvel tja, kjer sem pustil svojo motorno kolo. Hip pozneje sem slišal, kako je pognal!“

„Mislite vrečko z biseri in denarjem?“ je vprašal Mr. Attenburg.

„Yes, sir. Moja naloga je bila, da jo prinesem sem. To sem že velikokrat storil. Pa se mi ni še nikoli primerilo kaj takega.“

Resnica o ustanovitelju

NAJBOLJ ZNANIH PRIZNANJ NA SVETU

Ko ga je brat Ludwig nekoč prosil, naj za družinsko zgodovino dopolni zapiske o sebi, je Alfred Nobel najprej odklonil, potem pa je popustil in zapisal:

„Alfred Nobel — usmiljen zdravnik bi bil moral njegovemu bednemu življenju narediti konec že takoj ob rojstvu. Poglavitne kreposti: redno snaženje nohtov in dejstvo, da ni bil nikoli nikomur v breme. Poglavitne napake: prva — da nima družine, druga — da je vedno slabe volje, tretja — da ima slabo prebavo. Ena in edina želja: da ga ne bi pokopali živega. Največji greh: da ne obožuje zlatega teleta. Pomembni dogodki v njegovem življenju: jih ni."

355 Nobelovih iznajdb

Nobel ni bil znanstvenik, ki bi dal človeštvu nova, revolucionarna, velika odkritja. Svoj genij je posvečal iskanju načinov, koko bi znanstvena odkritja uporabili v praksi. Bil je iznajditelj, in znanost je bila v njegovih dneh še tako malo obsežna, da jo je lahko poznal skoraj vso. Bil je sicer strokovnjak za razstreliva, ukvarjal pa se je tudi s transfuzijo krvi, z načrtovanjem parnih strojev in s pridobivanjem umetne svile. Patentiral je 355 iznajdb.

Nobel je fil majhen, čokat, plašen mož, ki je pretežni del časa prebil v zasebnem laboratoriju. Zaupnih prijateljev ni imel, znal pa se je zaživeti v pogovoru z znancem, ki ga je spoštoval. Mučila ga je nespečnost. Če se mu je nova misel porodila sredi noči, je vstal in šel v laboratorij ter jo poskusil uporabiti. Pravega doma ni imel. Obdržal je sicer švedsko državljanstvo, vendar je večino življenja preživel v Franciji in Italiji. Obvladal je pet jezikov: švedskega, ruskega, angleškega, francoskega in nemškega.

Alfred Bernhard Nobel se je rodil leta 1833 v Stockholmu kot tretji sin Immanula Nobela, inženirja in arhitekta, ki je prav v tistem času prišel na boben. Tudi Immanuel je bil iznajditelj, vendar ne tako izjemno uspešen kot njegov sin. Po nepopolni izobrazbi je Immanuel začel svojo kariero z načrti za nekaj hiš, za pralnico in most. Leta 1833, potem ko mu je požar uničil premoženje, se je posvetil kemiji. Kupil je tovarno gume in iznašel vojaški oprtnik, ki ga je bilo mogoče napihniti in uporabiti za sestavljanje plavajočih mostov.

Immanuel Nobel se je nato izselil v Rusijo in začel za carsko vojsko raziskovati razstreliva. Car sam mu je v ta namen izdal posebno dovolilnico: „Njegovo veličanstvo ukazuje, da je tujcu Nobelu treba dovoliti poskuse v zvezi z njegovimi metodami za uničevanje sovražnika iz precejšnje razdalje."

Krimska vojna je Immanuelu pomagala na zeleno vejo. Imel je tovarno v nekdanjem Petrogradu. V njej je tisoč delavcev poleg razstreliv izdelovalo tudi kolesa in ladijske stroje. V tistem času si je zamislil naprave, s katerimi bi z vročo vodo ogrevali stanovanjske prostore. Nenadna ukinitev vladnih naročil ga je finančno uničila. Brez prebite pare se je vrnil na Švedsko. Tu je kmalu izumil avtomat. puško. Nenehoma se je ukvarjal s skrivnostnim, nikoli pojasnjenim načrtom, po katerem naj bi „najmanj za nekaj stoletij postal gospodar vojne in miru po vsem svetu".

Immanuelova starejša sinova Robert in Ludwig sta svojo srečo raje poskusila v carski Rusiji. Na Kavkazu sta ustanovila naftno družbo in tako Američanom iztrgala iz rok monopol nad svetovno predelavo nafte. S finančno podporo brata Alfreda se je njuna družba razvila v največje rusko industrijsko podjetje. Robert in Ludwig sta zgradila prve čezoceanske tankerje. Dobiček sta delila s svojimi uslužbenci in zanje zgradila „vzorno" mesto Villa Petrolia.

Alfred je otroška leta preživel v Stockholmu, po dveh letih rednega šolanja pa je z očetom odšel v Petrograd. Za njegovo nadaljnjo vzgojo in izobrazbo so skrbeli zasebni učitelji, Alfred pa je tudi sam mnogo bral in se izpopolnjeval pri očetu in bratih. Ko je bil star 17 ali 18 let, je njegov oče prišel na misel, da bi namesto pare uporabljal vroč zrak za pogonsko silo strojev. Alfred je odpotoval v Ameriko, da bi si pridobil tehniško znanje za izvedbo tega načrta.

Pri osemnajstih letih Alfred ni bil še niti zdaleč prepričan, da si želi postati znanstvenik. Hotel je postati pisatelj in pesnik, ki bi pisal v angleškem jeziku. Navduševal se je nad deli Shelleya. Za vse svoje življeneje je prevzel njegove nazore o ateizmu, radikalizmu in bratstvu med ljudmi. Medtem ko je Alfred živel v Parizu, se je res poskusil v poeziji v angleščini, verjetno zato, ker se je zaljubil. Edine podatke o tem je najti v Nobelovih pesmih, ki so jih našli po njegovi smrti, tako da je težko reči, zakaj njegova ljubezen ni trajala dalj časa. Verjetno je, da je Alfred dekle idealiziral, kar ga je nujno pripeljalo do razočaranja, po katerem je svoje življenje posvetil znanosti.

Težave z nitroglicerinom

Pretirano romantično bi bilo trditi, da so slabe izkušnje v ljubezni za vse življenje zagrenile Nobela. Samotarski, idealistični značaj mu je bil prirojen, dejstvo pa je, da od poloma svoje pariške romance ni več iskal stikov z ljudmi. Na poroko nikoli ni niti mislil. Za evropsko literaturo, še posebej za britansko in francosko, se je sicer še vedno zanimal, vendar pa je na tem področju le malo ustvaril. Znanost je zavzela prvo mesto v njegovem življenju. Še preden je dopolnil trideseto leto, se je vrnil v Stockholm in začel sodelovati z očetom.

Immanuel Nobel je v tistem času raziskoval tekoče razstrelivo, nitroglicerin, ki ga je leta 1847 odkril Italijan Ascanio Sobrero. Nitroglicerin je bil sicer približno stokrat močnejši od smodnika, bil pa je komajda kaj več kot znanstvena zanimivost. Težava je bila v tem, da novo razstrelivo ni hotelo eksplodirati, če se vsa količina ni segrela na visoko temperaturo. Močne detonacije so odmevale po evropskih laboratorijih, v katerih so znanstveniki delali poskuse z novo snovjo. Nihče ni vedel, kako naj z njo ravna. Nobel starejši se je domislil detonatorja — dodatnega razstreliva, ki naj bi ga položili v nitroglicerin in z njim uravnavali čas in jakost eksplozije. K poskusom je pritegnil tudi Alfreda, in prav Alfredu se je posrečila praktična izvedba detonatorja, za katerega je leta 1863 dobil švedski patent. Oče in sin sta kmalu zatem ustanovila tovarno za serijsko izdelavo detonatorjev.

To je bila Nobelova najpomembnejša iznajdba, temelj njegove kariere in moderne industrije razstreliv. Detonatorju je sledilo odkritje dinamita, to je nitroglicerina v trdni obliki, in Škotskem. Večina vključno z britanskimi in nemškimi se jih je kasneje združila v mednarodno Nobel Dynamite Trust Company, ki je ob izbruhu prve svetovne vojne izdelovala toliko razstreliva, da bi lahko pognala v zrak obe nasprotni strani. Iz političnih razlogov je trust leta 1915 razpadel.

V teh dneh so bila objavljena imena letošnjih dobitnikov Nobelovih nagrad, ki jih bodo slovesno podelili 10. decembra, za obletnico smrti ustanovitelja teh najbolj znanih priznanj na svetu — Alfreda Nobela. Kdo je bil ta Alfred Nobel?
Ko so Alfreda Bernharda Nobela proti koncu življenja prosili za fotografijo, ki naj bi bila objavljena v knjigi z naslovom „Slavni Švedi", je iznajditelj dinamita odgovoril: „Prosim vas, da mojo sliko izpustite. Ne zdi se mi, da bi si bil slavo zaslužil, in njen blišč mi ne bi bil v veselje." In vendar se je Nobel s svojo oporoko napravil za morda najslavnejšega Šveda vseh časov. Vsakoletne Nobelove nagrade za znanost, medicino, literaturo in mir veljajo za najvišjo mednarodno priznanje.
Paradoksi so bili za Nobela nasploh značilni. S svojimi iznajdbami in poslovnim načrtovanjem je utemeljil moderno industrijo razstreliv in tako postal neposredno odgovoren za povečanje uničevalne moči vojne, dasi je vojno sovražil in se ukvarjal z načrti, kako bi jo onemogočil. Bil je zagrizen samec in samotar, ki se je rogal človeškemu rodu — imenoval ga je „podzvrst brezrepih opic", v katero je štel tudi sebe, hkrati pa je veroval, da znanost lahko ustvari popolno civilizacijo. S svojim delom si je ustvaril milijonsko premoženje, a kljub temu je bil pristaš socializma.

Zmagovita pot dinamita

Nitroglicerin ima to slabo lastnost, da ni obstojen. Kmalu se „postara" in eksplodira celo sam od sebe. Leta 1865 je Nobel odkril trdi natroglicerin, to je dinamit, ki je od nitroglicerina sicer dražji in ima manjšo razstrelilno moč, vendar pa je obstojen in mnogo manj nevaren. Dinamit je začel hitro izpodrivati nitroglicerin. Leta 1867 so ga izdelali 11 ton, sedem let kasneje pa je svetovna poraba znašala že 3.120 ton. Leta 1871 je Nobel ustanovil British Dynamite Company Ltd., ki je imela tovarno v Ardrossanu na zahodni škotski obali. V štirih letih se je vrednost delnic te družbe desetkrat povečala. Leta 1873 so Nobelove tovarne stale na Švedskem, v Nemčiji, na Norveškem, v Kaliforniji in New Yorku, v Italiji, Portugalski in Madžarski, v Španiji, Franciji, Češkoslovaški, Švici, na Finskem

toda pozornost sveta je najprej pritegnil tekoči nitroglicerin. V veliki Britaniji, Nemčiji in Ameriki so druga za drugo začele rasti „Nobelove družbe" (Nobel ni bil njihov lastnik, pač pa je imel precej delnic) za izdelavo tega razstreliva, ki mu je bila namenjena le kratka slava. Tisti, ki so imeli z nevarno tekočino opraviti, so z njo ravnali preveč lahkomiselno, in nesreče so bile zelo pogostne. Leta 1864 je zletela v zrak Nobelova tovarna nitroglicerina v Stockholmu. Med petimi žrtvami je tudi Nobelov mlajši brat Emil.

Okoli leta 1870 je razstrelivo iz Nobelovih tovarn kopalo rudnike ter utiralo pot cestam in železnicam po vseh kontinentih. Nobelu je denar pritekal z vseh strani, kljub temu da se s finančnimi posli ni rad ukvarjal. Živel je mirno. Edino razkošje, ki si ga je privoščil, je bil izvrsten kuhar. Nobel je bil namreč prepričan, da ima slabo prebavo, ki je potrebna posebne nege.

Vojna in mir

Svoja zrela leta je preživel Nobel v Parizu, kjer je imel hišo in laboratorij, v katerem so razen njega delali še številni asistenti. Leta 1891 se je zaradi sporov s francoskimi oblastmi, do katerih je prišlo zaradi eksplozije med enim izmed njegovih poskusov, preselil v San Remo, kjer si je zgradil novo hišo in nov laboratorij. Hišo je imel seveda tudi na Švedskem, vendar je v njej prebil samo po nekaj tednov na leto.

Bilo je v Parizu leta 1875, ko se je Nobelu posrečilo njegovo zadnje veliko odkritje — želatinsko razstrelivo, ki je močnejše od nitroglicerina, prožnejše od dinamita in je še danes najpomembnejše za razstreljevanje skal. Sicer Nobelu ni mogoče očitati enostranskosti, vendar je največ svoje znanstvene pozornosti posvečal vojaškim razstrelivom in orožju. Za moža, ki je sovražil vojno, je to na prvi pogled nekaj nenavadnega, vendar pa je Nobel sam svoje zanimanje zelo dobro razložil: „Tistega dne, ko bosta dve vojski mogli v enem samem trenutku uničiti druga drugo, se bodo vsi civilizirani narodi tako prestrašili vojne, da bodo razpustili svoje čete." Patentiral je „zračni torpedo", ki ga lahko imamo za zgodnjo obliko balističnega projektila. Leta 1890 je britansko vojno ministrstvo v sodelovanju z Nobelovo britansko družbo začelo izdelovati novo razstrelivo — kordit. Bri-

(Konec na 7. strani)

„Ne razumem," je rekel general Vondy. „Vsi smo pred tremi minutami videli vrečko v polkovnikovih rokah; preden smo se odpeljali, jo je vrgel v ognej!"

„Ne, niste je, general," je utrujeno rekla Jan. „Ne vem, kako to očetu uspe, toda pravo vrečko zamenja z popolnoma enako in pravo izroči Steevensu, ki jo odnese na izbrani kraj. Saj vendar niste mislili, da bo oče vrgel dragulje svojih prijateljev v ogenj?"

„Toda za kraj smo vendar glasovali!" je ugovarjal Mr. Attenburg.

„Glasovanje je lažno, sir" mu je zagotavljal Steevens. „Mora biti. Že danes zjutraj sem poznal kraj. Mr. Finlay mi je povedal. Vrečko mi je nocoj izročil Mr. Dwyer, še preden se je začelo glasovanje!"

„Neka baraba je izvohala, kaj se bo zgodilo!" je zavpil general. „Nekdo vam je sledil!"

„Ne, sir. Vso pot sem bil sam, to vam lahko prisežem."

„Vest, ki sta jo prinesla Jan in njena spremljevalca, je vse zmedla. Polkovnik Wharton je bil zelo obupan. Obljubil je, da bo poplačal vse predmete, ki niso bili zavarovani, če ne ujamejo tatu. Steevens, premražen do kosti, je odšel v kuhinjo, da bi se okrepčal z vročim grogom. Polkovnik pa je poklical krajevno policijo.

Jan je bila omotična. Sredi razburjenega pogovarjanja je edina molčala. Preden so odšli od Underhillovih, so zbudili gospodinjo in izvedeli, da je dr. Underhill z Greto v Londonu.

Kje pa je potem Max?

Nenadoma so vsi utihnili.

Vstopil je Max, v roki je imel zapečateno vrečko, ki jo je položil na mizo.

„Žal mi je, ker ste se vznemirili. Nič ne skrbite. Vse je še v vrečki."

Vsi so se pognali proti vrečki. Max se jim je umaknil, stopil k Jan in jo objel. „Kje je tvoj oče, dragica?"

„Pri telefonu v svoji sobi. Toda, Max — "

„Kje je Steevens?"

„V kuhinji."

„Pojdiva k polkovniku."

Polkovnik Wharton je pravkar odložil slušalko, ko sta vstopila. „Ne vem, kje si bil vso noč, Max, toda si slišal novico?"

„Prišel sem, da vam raportiram, polkovnik."

Jan je prišla k sebi. Skušala je skriti roko, na kateri ni bilo prstana. „Max je prinesel vrečko!" Govorila je malone histerično. „Poslušaj, kaj se godi pri gostih!"

Polkovnik Wharton se je napotil proti vratom. Max ga je držal. „Zagotavljam vam, da je vse na varnem. Preden greste k njim, bi vam rad nekaj povedal."

Polkovnik je spet sedel in pogledoval zdaj Maxa zdaj Jan. „Najbolj preplašen človek v vsej Angliji sem!"

Max je posadil Jan v naslonjač in sedel na opornik za roke.

„Dejstva so takale: Danes zjutraj, potem ko sem mu že dal navodila za večer, sem še enkrat videl Steevensa, to se pravi, slišal sem njegov glas. V shrambi za orodje. Nekomu je rekel: ‚Zdaj preglej teren, Jim. Takoj po mraku pa me počakaj. Sporočil ti bom z znamenjem."

Polkovnik Wharton se je odkašljal.

„Skril sem se in čakal, da se prikaže tisti moški. Steevensov obraz se mi je zdel znan, pa se nisem mogel spomniti, kje sem ga že srečal, vse dokler nisem videl onega drugega. Bil je James Dyker, obsojen na nekaj let ječe zaradi ropanja draguljev v Croydonu. Ko sem ga zagledal, sem se takoj spomnil na Steevensa.

Steevens je bil nekoč zaposlen v prodajalni draguljev. Našli so ga zaklenjenega v kleti, z zamašenimi usti. Slučajno sem bil zaradi neke druge reči na razpravi. Steevens je bil oproščen, ker se je njegova zgodba v vsem ujemala. Dyker je dobil pet let. Prav zdaj je moral prestati kazen."

„Toda zakaj," se je razburil polkovnik, „si dovolil —"

„Oprostite, polkovnik, moral sem ga zasačiti pri ropu. Danes zjutraj sem sledil Dykerju. Ko je na križišču zavil na desno, sem videl, kam ga vodi pot. Pri poti je bližnjica in tako sem se lahko skril blizu vodnjaka, preden je preplezal zid in se pazljivo razgledoval naokrog. Njuna namera mi je bila jasna. To je bil kraj — zadevo pa posta izpeljala na isti način!"

„To bi mi bil moral takoj povedati!"

Max se je rahlo nasmehnil.

„Morda je bilo tvegano, a nisem mogel odreči vlogi Sherlocka Holmesa. Nocoj sem se že davno pred dogovorjeno uro skril pri vodnjaku. Drznil sem si izposoditi vaš službeni revolver, sir."

Položil ga je na mizo. Polkovnik Wharton je zastokal.

„Dyker je prišel kmalu za menoj in čakal za živo mejo. Nato je prišel Steevens. Vojni plen je zamenjal lastnika, a kljub temu sem še vedno čakal. Steevens je dovolil Dykerju, da ga je zvezal in ga pustil pri vodnjaku. Dyker je stekel proti motornemu kolesu, ko sem se pognal za njim. V rokavu je imel skrito avtomatsko pištolo, toda še preden mu jo je uspelo izvleči, sem ga s kopitom silovito udaril po glavi in ga stlačil v prikolico."

Nenadoma je zunaj zabrnel motor in zaslišalo se je cviljenje zavor.

„Najbrž je policija, polkovnik. Dykerja boste našli zvezanega v shrambi za orodje. Poskrbite za Steevensa."

„Polkovnik je odhitel iz sobe, kot da bi ga nosil veter. Preden jo je utegnil zadržati, je Jan stekla za njim.

Vsi so ju zasuli z vprašanji, a Jan se je vrnila, še preden je Max prišel do vrat. Na roki se ji je svetlikal diamantni prstan. „Dragi moj Max!" Padla mu je v naročje. „Odpusti mi!"

Pogledal ji je v vprašujoče modre oči.

„Zakaj?"

„Ne sprašuj, zakaj. Samo to reci, da mi odpuščaš."

GRAZIA DELEDDA

Šopek vrtnic

„Ali se bojite?“

„Bojim?“ se je očarljivo smejala Graziella. „Zato ker nisem Benečanka?“

Skočila je v gondolo, ki se je močno nagnila in pričela gugati.

„Ne tako divje, signorina!“ je zaklical gondoljer in spravil čoln spet v ravnovesje.

Graziella je sedla na oblazinjeni sedež in stegnila svoje lepo oblikovane noge.

Paolo je sedel poleg nje.

„Kam želite?“

„V Murano!“

Gondola se je leno premaknila od obale in zdrsela počasi prek skoraj negibne lagune. V jesenskem ozračju in v vsej okolici je bilo nekaj, kar je sililo k petju. Zato je začela tudi Graziella peti.

„Ne pojte, Graziella!“

„Zakaj ne?“

Paolo je pokazal z roko proti otočku, mimo katerega so se peljali. Med belimi zidovi se je zdel kot začaran v kamnito molčanje: San Michele.

Ker ni razumela, je povedal:

„Pokopališče. Ali niste bili še nikoli tam?“

„Ne, še ne!“ je smehljaje odgovorila Graziella. „Nisem Benečanka. Najbrž ne bom nikoli tam počivala. Toda če bi videli pokopališče v mojem domačem kraju, Paolo! S svojimi snežnobelimi grobnicami je naravnost očarljivo. Samo lastovice in vrtnice! To mora biti lepo spati med vrtnicami!“

Paolo je zmajal z glavo:

„Človek nikoli ne ve, kam ga bo zaneslo. Ali ne bi hoteli živeti tukaj v Benetkah? Če bi vas kdo prosil, da ostanete za vedno tukaj, če bi vas nekdo naučil ljubiti to mesto?“

Graziella se je zasmejala.

„Vedno ista stara zgodba, Paolo! Vi ste zares nepoboljšljivi! Kolikokrat sem vam že rekla: dobra prijatelja, toda več ne!“

„Če bi vedeli, Graziella, kako zelo ljubim, bi morda le privolili. Koliko sonca bi bilo potem v mojem domu! Moja mati je stara, moja sestra molčeča in odljudna.“

Zdelo se je, da opazuje let gelebov. Nenadoma pa je spregovorila, kot bi hotela razgovor speljati drugam:

„Nine pa res ni nikoli na spregled. Le kaj ji je?“

Paolo je odgovoril z vzdihom. Misel na žalostni dom in Graziellino neobčutljivost ga je pogreznila v globoko molčanje. Mimo njih je zdrsel ribiški čoln z razpetim rdečim jadrom, potem so srečali veliko gondolo z ženami , ki so se živahno pogovarjale, in nazadnje še čoln z dvema dečkoma. Potem je gondola pristala v Muranu.

*

Dve leti se nista videla. Graziella je potovala okrog s svojimi starši: pozimi v Milano, spomladi v Rim, potem k morju ali h Gardskemu jezeru, kjer so imeli vilo in so živeli v njej do pozne jeseni. Spočetka je Graziella dobivala od Paola strastna pisma, na katera pa ni odgovarjala. Potem ni slišala nič več o njem. Ne o njem ne o njegovi družini.

Po treh letih so prišli spet v Benetke. In ko je odšla Graziella nekega mrkega deževnega dne iz hiše nakupovat, je po naključju srečala Paola. Postal je mršav, zresnil se je bil in v lepo krojeni sivi obleki se ji je zdel eleganten.

„Paolo?!“

„Vi, Graziella... kakšno presenečenje!“

V zadregi se je smehljal.

„Ali me hočete spremiti, Paolo? Nakupovat grem. Kje je tu kaka dobra trgovina z dežniki?“

Pozorno ga je opazovala.

„Postali ste elegantnejši, Paolo. Toda od kod prihajate? Blatne čevlje imate. Ste bili na deželi?“

Ob tem vprašanju je postal zelo resen in ji ni odgovoril. Njegovo molčanje si je razlagala z zadrego in presenečenjem zaradi nepričakovanega srečanja in njenih vprašanj.

„Oprostite, Paolo, še vedno sem taka, kot sem bila nekdaj!“

In še preden je našel primeren odgovor, mu je pred vrati neke trgovine stisnila roko in rekla:

„Obiščite nas čimprej, mama bo zelo vesela! Da, kmalu bi vam pozabila povedati. Tokrat smo se naselili v hotelu.“

Potem je izginila v trgovini.

*

Toda Paolo ni prišel v hotel, čeprav je tisto srečanje znova prebudilo njegovo ljubezen do Grazielle.

Bližal se je november, in Paolo je tudi tisto jutro, ko je srečal ljubo dekle, svojo prvo ljubezen, odšel v mesto mrtvih San Michele. Nadziral je gradnjo grobnice svoje matere. Na Graziello je gledal zdaj z drugačnimi očmi. Kakor ga je še vedno omamljala njena lepota, tako je razločno videl tudi njen površni značaj. Tudi po treh letih ločitve ni našla nobene besede, da bi vprašala po sestri, s katero sta bili v vzgojevališču najboljši prijateljici. Njen nepričakovani prihod mu je bil sončni žarek, ki le po naključju predre debelo meglo novembrskega jutra, in v prvem trenutku bi se skoraj poskusil znova ogreti ob njem, razveseliti z njim svoj pusti dom in razveseliti z Graziellino veselostjo mrko odljudnost svoje sestre. Toda takoj nato ga je prevzela zmedenost zaradi Graziellinega vedenja in svoj obisk v hotelu je odlagal od dne do dne.

Čisto nepričakovano jo je srečal na praznik mrtvih, prav v trenutku, ko je stopil iz cvetličarne, v kateri je kupil šopek vrtnic za grob svoje matere.

„Paolo!“ ga je poklicala očitajoče. „Še zdaj nas niste obiskali. Res, zelo lepo! Jaz pa sem mami že povedala, da boste prišli.“

Poskusil se je opravičiti, toda ona ga je smeje prekinila:

„Ne, tega ni mogoče opravičiti, Paolo! Če pomislim na čas pred tremi, štirimi leti... In zdaj, ko pričenjate postajati zanimivi, zdaj ste ošabni. Vi moški ste res vsi enaki. Če nočemo o vas nič slišati, potem tekate za nami. Če pa... Ah, kaj Klepečem...“

Brez misli sta zavila v stransko ulico, kjer sta bila popolnoma sama.

„Kam me peljete? Kam greste, Paolo?“

Ostala sta sredi samotne uličice. Paolo ji ni mogel, ali bolje — ni ji hotel povedati, kam je namenjen. Zdelo se mu je, da bi oskrunil svetost spomina, če bi pred njo govoril o svoji mrtvi materi.

„Na obisk moram,“ je odgovoril.

„Tu? V tej okolici?“

Ker ji ni takoj odgovoril, je Graziella pomislila na ljubezensko zgodbo, posebno ko je opazila cvetlice, ki jih je skrival za svojim hrbtom.

„Komu so namenjene vrtnice? Prijateljici, Paolo?“

„Ne, Graziella.“

„Komu pa?“

Hotela mu je vzeti šopek.

„Paolo, če me imate še majčkeno radi, potem mi dajte te rože!“

Paolo je okleval. Ali ni namenil teh rož spominu svoje matere? Ali naj jih žrtvuje muhavosti dekleta, ki hoče uveljaviti le svojo trmo in se z njegovim srcem samo igra? Saj bi ji lahko kupil druge cvetice, toda tistih gotovo ne bi marala in hoče samo te. Njegova otroška ljubezen do matere pa mu ni dovoljevala, da bi dekletu daroval prav te cvetice, katere je kupil za materin grob, in jih zamenjal z drugimi.

„Šopka mi torej nočete dati? Niti tedaj ne, če vam zanj obljubim nekoliko ljubezni, Paolo?“

Že ji je hotel povedati, komu so cvetice namenjene, pa se je zbal, da bi se mu smejala.

„Obžalujem, Graziella, ne morem. Res ne morem...“

„Potem pač... zbogom!“

Glas ji je drhtel. Čutil je, da mu tega nikoli ne bo odpustila. Bila je zanj dokončno izgubljena.

Ko jo je videl bežati od sebe, je postal neodločen. Hotel jo je poklicati nazaj. Takrat je padla na njegovo lice izpod sivega neba deževna kaplja. Velika in topla kakor solza. Zahvalna solza njegove matere.

Obrnil se je in nadaljeval pot proti pokopališču.

V jesenski noči

Luna srebri drevesa.
Ves svet je pogreznjen v sen.
V zvezdah gorijo nebesa.
Po svetu gre jesen.

Smrt po listih že sega,
zato, čuj, tak bolno šume.
V noč se pesem razlega.
Že tiše. Tožeče umre.

Okno zamišljen zapiram:
jesenske me sape mraze.
Z lic si solze otiram:
jesen je prišla i za me...

Ksaver Meško

Janja Kastelic

Kaj bo...?

Starega kovača poslednja pot je bila končana. Tožeče pritrkavanje zvonov je počasi zamiralo med železnimi križi. Tone in Ivan sta le še poravnala pri vencih trakove, ki jih je obrnil veter, in odhitela za pogrebci. Tenak dež se je jel siliti iz megle.

„Ne bo sile,“ ju je pozdravil sosed Jakob in obrisal orošeni klobuk v rokav.

„Ata je pa kar na hitro stisnilo — naj v miru počiva! Pretegnil se je, ko se je pri sedmih križih sam gnal na gruntu. Še na pomlad sem mu prigovarjal: ‚Daj no, Kovač, kaj bi tako garal! Kaj ni zadosti, da je že rajnko požrl grunt? Toliko obdelaj, da ne boš lačen, drugo pa zaledini.‘ Pa je zamahnil z roko: ‚E, bo že šlo. Saj samo do jeseni, ko se vrne Tone iz Nemčije. Potem se bo oženil, otroci bodo pri hiši, jaz bom pa izpregel. Samo še za pestrno bom. Da bi opustil? Nak, Kovačev sin ne bo začel na ledini.‘ Tako je govoril — naj ti bo lahka zemlja, Kovač!“

Tone in Ivan sta poslušala in sem pa tja prikimala. Jakob je spet obrisal klobuk, pljunil v grapo in nadaljeval:

„Pa smo le vsi iz enega testa. Vsaka zaplata nam je priraščena k srcu — zemlja ne more brez nas, mi pa brez nje ne...“ Potrepljal je Toneta po ramenih:

„Ej, blagor tebi, blagor gospodarju, ki pride na tak grunt! Sama ravnina pa vse na kupu. Ivan te pa tudi ne bo drl za delež. Poznam ga! Takole suhega mesa in nekaj vina mu boš zapeljal v mesto, pa bo, mar ne?“

„Nič ne bo iz tega, boter!“ je vzdihnil Ivan. „Tone noče ostati doma. Kmet da že ne bo, pravi, če je lahko gospod. Slajši mu je tuj črni kruh, kakor beli doma. Jaz pa, kaj bi, že od malega sem v mestu. Prodali bomo, boter, prodali.“

V mraku je obvisel težak molk. Pospešili so korake, čeprav se jim je zdela zemlja, ki se jim je lepila, težja od svinca.

Le klobuka se je s prsti dotaknil sosed Jakob, ko je zavil proti domu. S praga se je ozrl na Kovačijo. Mrtvo so bolščale zapahnjene duri za mladima Kovačema, ki sta kar mimo zavila v gostilno. Na majhnih oknih se je utrinjal dež... Jakobu se je zdelo, da stoletna Kovačija joče. Nekje globoko v srcu, ki je vanj priraščena vsaka zaplata, je boleče kljuvalo: „In potem, ko tebe poneso tja gori pod križ, kaj bo...?“

Resnica o ustanovitelju...

(Nadaljevanje s 6. strani)

tansko sodišče ni priznalo Nobela za iznajditelja kordita, česar slavni Šved, kljub temu da je imel od novega razstreliva precejšnje materialne koristi, Angliji ni nikoli odpustil.

V zadnjih petnajstih letih življenja se je Nobel posvetil „mirovnemu gibanju“, ki se je začelo v Evropi. Pomagal ga je tudi financirati. Gibanje, katerega namen je bil organizirati mednarodne konference, na katerih bi reševali svetovne probleme, v tistem času ni zbudilo večje pozornosti, vendar bi ga lahko šteli za prvi korak k ustanovitvi današnje Organizacije Združenih narodov.

Alfred Nobel je doživel le malo javnih počastitev, in morda je bil prav zaradi tega tako vesel, ko ga je leta 1893 univeza v Uppsali imenovala za častnega doktorja filozofije. On, ki ni nikoli obiskoval nobene fakultete, je dobil akademski naslov. Nanj je bil tako ponosen, da se je do svoje smrti podpisoval kot „dr. Nobel“, in zaradi njega je toliko odstopil od svojih načel, da je za univerzo napisal kratko biografijo:

„Podpisani Alfred Bernhard Nobel se je rodil 21. oktobra 1833; formalne izobrazbe nima, znanje si je pridobil z zasebnim študijem. Posvetil se je predvsem uporabni kemiji in odkril razstreliva, znana z imeni dinamit, balist in C 89. Od leta 1884 je član Kraljevske švedske akademije znanosti, prav tako pa je član Kraljeve družbe v Londonu in Združenja inženirjev v Parizu. Od leta 1880 je vitez reda Polarne zvezde in vitez Legije časti.“

Oporoka pred štirimi pričami

V zadnjem letu življenja je Nobel začel prodajati industrijska podjetja in se odpovedovati direktorskim položajem. Želel se je povsem posvetiti znanstvenemu delu. Njegovo zdravje je začelo nekoliko pešati. Mučil ga je revmatizem, tudi srce mu je delalo preglavice. Zdravnik mu je v njegovo veliko zabavo predpisal kot zdravilo — nitroglicerin.

Ker ni imel otrok in so bile družine njegovih bratov z dobički, ki so jih prinašale naftne družbe v Rusiji, dobro preskrbljene, Alfred Nobel pravzaprav ni imel primernega dediča. Poleg tega pa je menil, da je podedovano premoženje nadloga, ki popolnoma ohromi človekove sposobnosti.

Končno verzijo svoje oporoke je Nobel napisal 27. novembra 1895 v Švedsem klubu v Parizu in jo podpisal v navzočnosti štirih švedskih prič. Oporoka določa, da je treba njegovo premoženje z izjemo manjših volil posameznikom varno naložiti in vsakoletne obresti razdeliti na pet enakih delov, izmed katerih naj prvega dobi za nagrado „oseba, ki ji bo uspelo najpomembnejše odkritje na področju fizike“, drugega „oseba, ki se bo še posebej izkazala na področju kemije“, tretjega „oseba, ki se bo odlikovala na področju fiziologije ali medicine“, četrtega „oseba, ki bo ustvarila najpomembnejše literarno delo z idealističnimi tendencami“, in petega „oseba, ki bo storila največ za bratstvo med narodi, za odpravo ali zmanjšanje števila oboroženih čet ter za ustanovitev mirovnega kongresa“.

Dne 7. decembra 1896 je Alfreda Nobela zadela možganska kap. Čez tri dni je v San Remu umrl. Njegov pepel so shranili v družinski grobnici v Stockholmu.

Nobelove nagrade so prvič podelili 10. decembra 1901, za peto obletnico smrti Alfreda Nobela, njihovega ustanovitelja.

POPOTNIK

(Spisala Lojzka Krainer pred 40 leti)

Hladen veter brije popotniku v obraz, ko se ozira skozi okno vlaka, ki vozi v domovino. Je to pozdrav? Je karanje domovine, ki ga pošilja potniku nasproti? A on od veselja prevzet na povratku v očetovo hišo nima časa misliti na spomine. Njegovo oko se vznemirjeno ozira skozi drevje, zre po stolpu domače cerkvice, ki mu je poslal zadnji pozdrav, ko se je kot fant poslavljal od svojih znancev, da bi poiskal kruha v tujini.

Naenkrat se ustavi njegov pogled, mirno in nekako žalostno zre v dolino, ki se imenuje „rožna“. Nekaj časa stoji kot zamaknjen, oko se mu orosi in velika vroča solza se mu utrga. Pogleda okoli sebe, nobenega znanca ne vidi, nobenega prijateljskega obraza ni, sami tuji obrazi okoli njega. Gotovo tudi v njem gledajo tujca, čeprav mu je zibelka tekla v slovenski vasi in čeprav mu je mamica prepevala slovenske pesmi.

Veselje, ki ga je občutil doslej, se spremeni v žalost. Zatopljen v spomine na otroška leta se spomni tudi nauka, ki mu ga je pri slovesu dala mati: od ljudi ne pričakuj tolažbe. Spet se mu razsvetli obraz in vse njegove misli poromajo k osebi, ki ga bo prepoznala — njegova mati. Pri njej bo našel tolažbe, veselila se bo z njim.

Hitreje kot je mislil se je znašel na domačem kolodvoru. Sliši glas sprevodnika: „Alles aussteigen!“ Z nekoliko boječim veseljem izstopi. Njegovo oko išče obraze, ki bi tudi njega sprejeli kakor sopotnike s smehljajočim pozdravom. A zaman je čakanje, iskanje. Tiho in žalostno se usmeri po poti, koder ga je kot otroka vodil oče z žuljavo roko. Kako dobro bi mu bilo pri srcu, če bi ga zopet prijela tista od dela trda roka in ga potegnila varno na stran, kadar bi mu pretila nevarnost.

Kamen, ob katerega se je spotaknil, ga zbudi iz sanj. Obstoji pred leseno kajžico, ki že povsem razpada. Sprašuje se, kako bi bilo, če bi bil doma ostal in ne bi hodil po svetu; tako pa mu je ostal le spomin. Med lesenimi stenami je kamnita peč, ki še stoji, kot bi hotela povedati: mati in oče, spita mirno, jaz mu bom sporočila pozdrav od vas. Popotnik, kot da bi slišal in razumel, se vsede pred to peč, kakor da bi se hotel pogovarjati. Tu je sedela tudi njegova mati in mu med zibanjem prepevala „haji-hajo“.

Zanj ni več doma, on ne najde več tolažbe v lepi dolini ob Dravi. Le eno pot še ima in ta ga vodi na pokopališče. Tam hoče najti tolažbo, ki ga bo spremljala zopet v daljno tujino, brez veselja, ki ga je mislil najti doma.

Ko odpre vrata na pokopališče, zagleda od daleč grob, ki ga krasijo lepe rože in zelenje, zraven pa grob, obraščen s travo in divjimi rožami, ki so se gotovo same zasejale. Na njem majhen križ, ki nosi le ime počivajočega — in to v tujem jeziku. Popotnika obide žalost, ko se spomni, da tako ni govoril njegov oče, da to ni bila govorica njegove matere. Poklekne h križu, ga objame in potoži svojo bol. Oče, mati, ne čujete glasu vašega otroka, ki vas prosi tolažbe?

Zaman so klici, zaman so prošnje. Samo hladni veter šušlja v drevju in šepeče popotniku melodijo:

„Zdaj vse minulo je, nič več pev ne bom,
saj ni več moj ljubi dragi dom...“

- HRANILNICA IN POSOJILNICA BILČOVS
- HRANILNICA IN POSOJILNICA BOROVLJE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA CELOVEC
- HRANILNICA IN POSOJILNICA DOBRLA VAS
- HRANILNICA IN POSOJILNICA GALICIJA
- HRANILNICA IN POSOJILNICA GLINJE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA GLOBASNICA
- HRANILNICA IN POSOJILNICA HODIŠE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŠT. JAKOB V ROŽU
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŠT. JANŽ V ROŽU
- HRANILNICA IN POSOJILNICA KOSTANJE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA KOTMARA VAS
- HRANILNICA IN POSOJILNICA LEDINCE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŠT. LENART PRI SEDMIH STUDENCIH
- HRANILNICA IN POSOJILNICA MARIJA NA ZILI
- HRANILNICA IN POSOJILNICA PLIBERK
- HRANILNICA IN POSOJILNICA PODLJUBELJ
- HRANILNICA IN POSOJILNICA PODRAVLJE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA SELE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA SLOVENSKI ŠMIHEL
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŠKOFIČE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŠMARJETA V ROŽU
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŠMIHEL PRI PLIBERKU

V tednu varčevanja 1969

prinesite svoje prihranke

v domače hranilnice!

- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŠTEBEN PRI BELJAKU
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŠT. TOMAŽ
- HRANILNICA IN POSOJILNICA VELIKOVEC
- HRANILNICA IN POSOJILNICA VOVBRE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ZILJSKA BISTRICA
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŽELINJE
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŽELEZNA KAPLA
- HRANILNICA IN POSOJILNICA ŽVABEK

ZVEZA SLOVENSKIH ZADRUG V CELOVCU